Fyi

FOR YOUTH INFORMATION

Ръководство за изследване на възможните бъдеща на младежката работа

Тази публикация е създадена в рамките на проекта **For Youth Information** (FYI).

Проектът FYI е инициатива финансирана по програма „Еразъм+“, която изгражда дигитална общност, където младите хора имат достъп до отворени образователни ресурси, подкасти, видеоклипове и инструменти в подкрепа на тяхното обучение и ангажираност. Мисията му е да овласти младите хора чрез достъпни и ангажиращи ресурси и да насърчи ученето през целия живот. Визията е да се създаде динамично дигитално пространство, където младите хора могат да изследват интереси, да придобиват умения и да се свързват с възможности за растеж. Целите му включват укрепване на инструментите за неформално образование, подкрепа на младежките работници, повишаване на заетостта и изграждане на свързана дигитална общност.

Партньори:

EUROPEAN DIALOGUE

MCC celjski mladinski center prostor svobodnih idej in druženja

TFNOW

BKPLUS EUROPE

Institute of Entrepreneurship Development iED Estonia

Финансирано от Еразъм+
КА2 Стратегически партньорства за младежта
Проект № 2024-1-SI02-KA220-YOU-000251355

Funded by the European Union

Този проект е финансиран с подкрепата на Европейската комисия. Тази публикация отразява само гледните точки на авторите и Комисията не носи отговорност за каквато и да е употреба на съдържащата се в нея информация.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

1 ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА ПРОГНОЗИРАНЕТО

1.1 Какво е прогнозиране?
1.2 Къде се използва прогнозирането?
1.3 Видове прогнозиране
1.4 Практически приложения
1.5 Защо е важно?
Референции

2 ОТНОСНО МЕТОДОЛОГИИТЕ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ

2.1 Защо е важно да разбираме различните методи в младежката работа
2.2 Проучване на тенденциите (Trend Exploration)
2.3 Разказване на бъдещето (Future telling)
2.4 Изграждане на сценарии (Scenario Building)
2.5 Планиране на бъдещето (Future Planning)
2.6 Обратно прогнозиране (Backcasting)
2.7 Колело на бъдещата (Futures Wheel)
2.8 Детективи на бъдещето: Методология за сканиране на хоризонта (Detectives of the Future: A Methodology for Horizon Scanning)
2.9 2x2 матрица (2x2 Matrix)
2.10 Глава: Други методологии за прогнозиране
2.11 Междуметодологични прозрения
Референции

3 РАБОТИЛНИЦИ

Работилница № 1: Картографиране/Изследване на тенденциите
Работилница № 2: Разказване на бъдещето
Работилница № 3: Лабораторията на бъдещето
Работилница № 4: Оформяне на утрешния ден
Работилница № 5: Как да водим работилница за backcasting - обратно прогнозиране (проектиране на бъдещето в обратен ред)
Работилница № 6: Колело на бъдещата
Работилница № 7: Детективи на бъдещето (издание „Youth + Democracy“)
Работилница № 8: 2x2 Матрица

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

FOR YOUTH INFORMATION

Въведение

Живеем във време на бързи промени, несигурност и сложност. Нововъзникващите технологии, екологичните предизвикателства, променящите се пазари на труда и променящите се политически пейзажи оформят света, който младите хора ще наследят. В този контекст, прогнозирането е не само ценен инструмент, но и основно умение. То ни помага – и на младите хора, с които работим – да анализираме критично тенденциите, да си представим възможни бъдещи развития и да проектираме креативни и устойчиви подходи.

В началото прогнозирането може да изглежда абстрактно – като опит да надникнем в бъдещето – но на практика то включва набор от достъпни методи, които ни помагат да се подготвим за това, което предстои. Ако четете това ръководство, вероятно сте любопитни за тези подходи и сте нетърпеливи да ги проучите по-нататък – което ние високо оценяваме.

Бъдещето не трябва просто да се случва на младите хора; те трябва да могат да го оформят. Младежката работа, която интегрира прогнозиране, може да насърчи смислено участие, критично размишление и колективни действия. Това помага на младите хора да разбират системите, да участват във вземането на решения и да действат с по-голяма осъзнатост за света около тях.

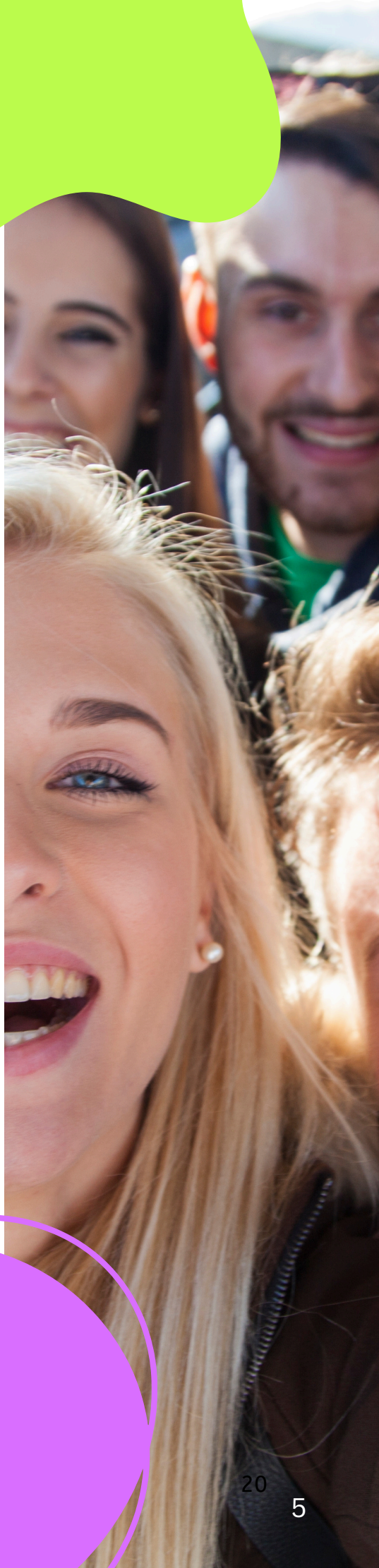
Ето защо, това ръководство е създадено за преподаватели, младежки работници и фасилитатори – не само за да информира, но и за да подпомогне тяхната практика. То предлага практически инструменти, структурирани методологии и пригодими дейности за развиване на критичното мислене, гражданската осведоменост и дигиталната грамотност на младите хора.

Съдържанието е резултат от сътрудничество между младежки работници, преподаватели, изследователи и млади хора от цяла Европа. То отразява споделените ценности за приобщаване, участие и етична ангажираност. Представените тук методи и идеи са отворени за интерпретация, затова ви насърчаваме да ги адаптирате към вашите обстоятелства и нуждите на учащите.

Независимо дали сте начинаещи в сферата на прогнозирането или вече го изследвате в работата си, надяваме се, че това ръководство ще ви послужи както като практически наръчник, така и като източник на вдъхновение. Бъдете любопитни, мислете критично и споделяйте своя опит – прогнозирането е жива практика, която расте чрез диалог, креативност и сътрудничество.

1. КАКВО Е ПРОГНОЗИРАНЕ (foresight)?

Прогнозирането (foresight) е систематичен подход, който изследва различни потенциални бъдеща, за да разработи ефективни стратегии за днес. Вместо да се фокусира върху един-единствен резултат, то насърчава разглеждането на множество възможности (ПРООН, 2018 г.). Тази практика засилва устойчивостта, стратегическото мислене и креативността – жизненоважни в ерата на бързи промени и сложни предизвикателства.

1.1 Основни принципи на прогнозирането

Способността да се гледа отвъд настоящето отдавна е движеща сила на напредъка. Независимо дали работите с млади хора, разработвате политики или подкрепяте общности, предвиждането на промените и подготовката за несигурността могат да доведат до по-устойчиви, приобщаващи и креативни резултати.

Имайки предвид тези аспекти, тази глава представя ключови принципи и методи, които демонстрират как прогнозирането може да подпомогне отделните хора, особено младежките работници, преподавателите и неправителствените организации, работещи с млади хора. Тя предлага практически стратегии за обмисляне на възможни бъдеща и работа по тях в настоящето.

ПОДХОДИ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ

Програмата на ООН за развитие (ПРООН, 2018 г.) разграничава няколко подхода за прогнозиране, всеки от които служи за различна цел:

Стратегическо прогнозиране

Използва се за информиране на дългосрочно планиране, изграждане на устойчивост и системно мислене.

Прогнозиране базирано на участие

Фокусира се върху съвместното създаване и ангажираността на заинтересованите страни, като позволява на различни гласове да оформят бъдещите визии.

Прогнозиране на политики

Оценява как политиките биха могли да функционират при различни бъдещи условия.

Нормативно прогнозиране

Фокусира се върху разясняването на желаните бъдещи цели и пътищата, необходими за постигането им.

Иновативно прогнозиране

Помага за идентифициране на нововъзникващи технологии и области за бъдещи иновации.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА ПРОГНОЗИРАНЕТО

Всеки вид прогнозиране има различно приложение в академичните среди и стратегии за бизнеса и разработването на политики. ПРООН (2018) и GCPSE* (2015) определят следните основни принципи:

*GCPSE (Global Centre for Public Service Excellence) - Глобален център за върхови постижения в публичната служба е инициатива на Програмата на ООН за развитие

Мислене за бъдещето

Признавайки, че бъдещето е множествено, несигурно и оформено от настоящите решения

Системен анализ

Разглеждайки взаимосвързани фактори в политически, технологични, социални, екологични и икономически измерения

Участие и приобщаване

Включвайки различни участници и гледни точки

Дългосрочна посока

Поглед отвъд краткосрочните цикли към средносрочни и дългосрочни времеви хоризонти

Повтарящо се учене

Непрекъснато преразглеждане и адаптиране на стратегическите предположения

Чешкото методологично ръководство „Приоритети“ допълва гореспоменатите подходи със структуриран петфазен модел (5P): Подготовка, Възприемане, Прогнозиране, Планиране и Представяне (České Priority, 2022). Това отразява както практическия, така и рефлективния характер на прогнозирането.

Препоръчваме ви да разгледате следващите раздели за тези, които искат да разберат по-задълбочено темата за прогнозирането. Там ще намерите теоретичните основи и практическите приложения на гореспоменатите методи и инструменти.

Нека се потопим по-дълбоко!

1.2 Къде се използва прогнозирането?

По целия свят организации както в публичния, така и в частния сектор се обръщат към прогнозирането, за да си представят и да се подготвят за различни бъдеща. Независимо дали става въпрос за правителство, планиращо бъдещето на образованието, компания, разработваща устойчиви продукти, или университет, изучаващ нововъзникващи глобални тенденции, прогнозирането предоставя практически инструменти за целенасочено управление на промяната.

За младежките работници, разбирането как да използват прогнозирането в различни области може да отвори нови възможности. То предлага креативни начини за ангажиране на младите хора в мислене, ориентирано към бъдещето, като им помага да изградят увереност, устойчивост и чувство за самостоятелност при оформянето на света около тях.

В следващия раздел ще разгледаме три ключови области, в които прогнозирането се използва широко: бизнесът, политиката и публичния сектор, както и сферата на академичните изследвания. Като видим как различните сектори прилагат прогнозирането, можем по-добре да разберем неговата реална стойност и как подобни подходи могат да подпомогнат работата с младите хора.

Прогнозиране в политиката и публичния сектор

Правителствата и публичните институции все по-често използват прогнозиране, за да се справят с бъдещите предизвикателства. Този подход насърчава стратегическото мислене и помага на лидерите да разработват устойчиви, приобщаващи и ориентирани към бъдещето политики.

На европейско ниво, Програмата за стратегически прогнози насочва Европейската комисия при справянето с проблеми като изменението на климата, дигитализацията, демографските промени и геополитическите несигурности (Европейска комисия, 2024 г.). Тези прогнози сформират решенията относно финансирането, социалната закрила, зеления преход и иновациите. Градовете и регионите прилагат прогнозиране чрез граждански панели и младежки събрания, ангажирайки общностите в оформянето на образованието, градското развитие и справянето с климатичните промени. Това участие прави процеса на разработване на политики по-демократичен и приобщаващ.

Общественото здраве също се възползва от прогнозирането. По време на пандемията от COVID-19 няколко правителства използваха „сканиране на хоризонта“, за да идентифицират ранните рискове и да реагират по-ефективно (ОИСР, 2022 г.).

Прогнозиране в бизнеса

В света на бизнеса, прогнозирането помага на организациите да се подготвят за промени, да откриват нови възможности и да останат конкурентоспособни. За разлика от краткосрочното планиране, то гледа 10, 20 или дори 30 години напред, за да предвиди как биха могли да се развият глобалните тенденции, технологиите и нуждите на потребителите, което позволява по-обмислени решения и устойчиви стратегии.

Добре известен пример е използването на планиране на сценарии от Shell, което започва през 70-те години на миналия век. Чрез разработването на алтернативни истории за бъдещето на енергийния сектор, Shell успява да се адаптира към петролните смущения и да предвиди сътресенията на пазара - практика, която сега е широко разпространена в различните индустрии (Polytechnique Insights, 2021).

Днес компаниите използват прогнозиране, за да изследват как нововъзникващите технологии като изкуствен интелект или блокчейн (blockchain), промените в околната среда и променящите се ценности могат да оформят пазарите. Например, модна марка може да анализира тенденциите в търсенето на устойчивост сред младежите, докато услуга за доставка на храна може да използва сканиране на хоризонта, за да открие сигнали като възхода на лабораторно отглежданото месо или хиперлокалните диети. Много фирми сега създават екипи за прогнозиране или работят с консултанти по иновации, за да изследват дългосрочното бъдеще, да тестват бизнес модели и да проектират продукти, които отговарят на бъдещите нужди. За младите хора разбирането как бизнесите използват прогнозиране може да даде тласък на идеи за социални иновации или предприемачество. Младежките работници могат да насърчават проекти, които прилагат подобни инструменти, за да представят нови решения за местни или глобални предизвикателства.

Прогнозиране в академичните среди и научните изследвания

В академичната среда прогнозирането често е по-скоро изследователско и теоретично, но все пак оказва значително въздействие върху реалния свят. Например, Съвместният изследователски център (JRC) на Европейската комисия насърчава бъдещата грамотност - способността да си представяме и да размишляваме върху множество възможни бъдеща.

Това помага на хората да мислят по по-гъвкав и креативен начин, вместо да приемат, че бъдещето ще следва прав път от настоящето (JRC, 2020). JRC също така подкрепя сканиране на хоризонта и анализ на тенденциите в области като зелените технологии, дигиталната трансформация и глобалните неравенства. Университети по целия свят допринасят за големи проекти за прогнозиране, които изследват бъдещето на обучението, работата, общественото здраве и демокрацията. Например, Университетът в Турку във Финландия координира „Проекта на хилядолетието“, за да проучи бъдещите нужди от умения, докато Университетът в Женева работи върху бъдещи сценарии за устойчиво образование.

Академичното прогнозиране става все по-активно, включвайки преподаватели, студенти и общности в съвместното създаване на визии за бъдещето. Това отразява убеждението, че бъдещето не е фиксирано, а нещо, което оформяме заедно.

В заключение на този раздел можем да кажем, че прогнозирането вече влияе върху решенията в бизнеса, управлението и научните изследвания. Като разберат как се прилагат в тези области, младите хора могат да получат ценна информация за това как работи и как се променя светът. Тези примери показват, че прогнозирането не е само за предвиждане, но е и подготовка, креативност и действие. Да се научим да изследваме тенденциите, да си представяме бъдещи сценарии и да мислим критично за промяната може да помогне на младите хора да вземат информиран избор, да разбират сложни предизвикателства и активно да допринасят за изграждането на по-добро бъдеще.

1.3 ВИДОВЕ ПРОГНОЗИРАНЕ

Важно е да се отбележи, че няма един-единствен метод за прогнозиране. Вместо това, тази област обхваща разнообразни подходи. Някои методи се фокусират върху идентифицирането на тенденции и модели, като например анализ на тенденциите. Други наблягат на въображението и разказването на истории, като например планирането на сценарии, докато трети дават приоритет на съвместното създаване, както се вижда при прогнозирането базирано на участие. За младежките работници тези разнообразни подходи предоставят смислени начини за ангажиране на младите хора. Те помагат на младежите да размишляват върху бъдещето, да развиват основни умения и да оформят пътищата си напред.

Въпрос за размисъл

Как би могло изследването на множество методи за прогнозиране да задълбочи ангажираността ви с младите хора?

Анализ на тенденциите и сканиране на хоризонта

Анализът на тенденциите помага за идентифициране и интерпретиране на значителни промени (социални, технологични, икономически, културни и екологични), които вече оформят утрешния ден. Сканирането на хоризонта допълва това, като забелязва слаби сигнали: ранни признаци на зараждаща се промяна в медиите, изследванията, социалните разговори или обратната връзка от младежите.

Тези техники помагат на младежките работници:

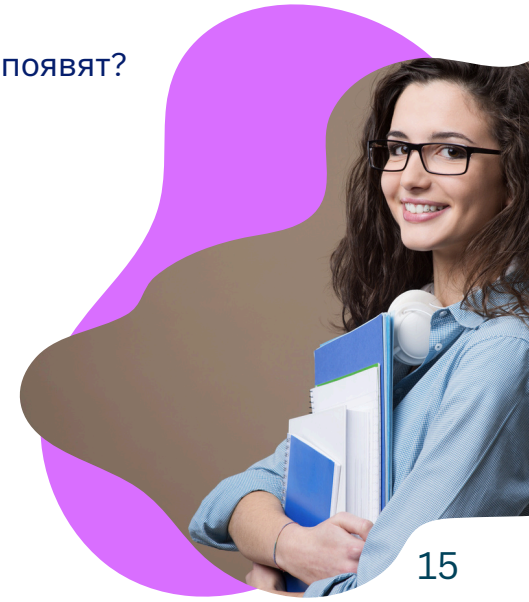
- Да бъдат в крак с нововъзникващите нужди, свързани с младите хора.
- Да поддържат дейностите актуални и културно релевантни.
- Да адаптират програмите, за да останат в съответствие с променящите се реалности.

Планиране на сценарии и разкази за бъдещата

Планирането на сценарии изследва няколко правдоподобни бъдещи сценария, вместо да предсказва само един. То насърчава младите хора да питат:

- Какво може да се случи при различни условия?
- Как бихме могли да отговорим?
- Какви нови рискове или възможности биха могли да се появят?

Този процес изгражда гъвкавост и насърчава творческото решаване на проблеми. Той помага на младите хора и на други хора да подхождат към несигурността с увереност, а не със страх.
Разказите за бъдещата допълват този процес чрез разказване на истории (сторителинг), които помагат на сценариите да оживеят. Тези истории се свързват с възможни бъдещи развития с помощ на емоциите и по този начин засилват личното размишление и разбиране.

Изграждане на визии и обратно прогнозиране

Изграждането на визии кани младите хора да си представят бъдещето, което искат. То се фокусира върху споделени ценности, стремежи и обществото или общността, в която се надяват да живеят. Това мислене обърнато към бъдещето измества фокуса от проблемите към възможностите.

След това, чрез обратно прогнозиране (backcasting) тези визии се превръщат в действия. Започвайки с предпочитаното бъдеще, участниците работят в обратна посока, за да определят стъпките, необходими за постигането му. Това прави амбициозните цели да изглеждат практични и постижими.

Стратегическо прогнозиране и изготвяне на “пътна карта”

Стратегическото прогнозиране помага за свързването на идеите за бъдещето с планирането в реалния свят. То подкрепя дългосрочното мислене и информираното вземане на решения. Често то обединява няколко инструмента за прогнозиране, за да формира цялостна стратегия. Ключов резултат е “пътната карта”. “Пътната карта” създава структуриран план с ясни цели, срокове и етапи. За младежките работници тя помага, гарантирайки, че програмите са релевантни, практични и ориентирани към целите.

Прогнозиране базирано на участие и преживяване

Прогнозирането базирано на участие поставя младите хора в центъра на събитията като ги превръща в съ-създатели на бъдещето. Вместо да бъдат пасивни наблюдатели, те участват активно в оформянето на идеи и решения. Този подход цени техния опит и гледна точка, което прави прогнозирането по-приобщаващо и обосновано.

Прогнозирането базирано на преживяване допълва това чрез завладяващи дейности. Симулации, разказване на истории, ролеви игри и занимания помагат на младите хора да изследват сложни идеи по ангажиращ и запомнящ се начин. Тези методи изграждат емпатия, критично мислене и умения за работа в реалния свят.

Защо тези подходи са важни в младежката работа

Прогнозирането помага на младите хора да се подготвят, адаптират и да действат целенасочено. Всички методи насърчават дългосрочното мислене, креативността и устойчивостта.

Те правят абстрактните теми по-лесни за разбиране и помагат на младежите да се почувстват способни да повлияят на бъдещето.

Прогнозирането в младежката работа насърчава:

- Проактивно мислене и по-голяма осъзнатост за бъдещите възможности
- По-ясно чувство за цел и посока
- Повишена увереност при справяне с несигурността
- Засилено участие във формирането на местните и глобалните промени

Защо тези подходи са важни в младежката работа

- Кои методи за прогнозиране отговарят на нуждите на младежите, с които работите?
- Как можете да включите младите хора като съавтори в тези процеси?
- Каква е една малка стъпка, която можете да предприемете, за да започнете да прилагате прогнозиране в следващата си сесия/дейност?

Заключение и следващи стъпки

Описаните по-горе подходи предлагат на младежките работници гъвкав и мощен набор от инструменти. Използвани в комбинация и адаптирани към различни обстоятелства, те подкрепят обмислен начин на работа с младежи. Когато се прилагат внимателно, тези методи не само помагат за справяне с несигурността, но и дават възможност на младите хора да бъдат главни действащи лица в оформянето на бъдещето.

В крайна сметка, става въпрос за по-малко предсказване на бъдещето и повече за това да си представим какво би могло да бъде то – и да предприемем съзнателни стъпки към по-желани резултати.

1.4 Практически приложения

Работата с несигурност е част от съвременната младежка работа, а наличието на начини за проучване на това, което може да ни донесе бъдещето, може да направи нашият отклик по-обмислен, приобщаващ и ефективен. Вместо да се питаме „Какво ще се случи?“, този подход ни кани да се запитаме:

3-те К-та

1. „Какво би могло да се случи?“
2. „За какво трябва да се подготвим?“
3. „Какво бъдеще искаме да създадем?“

Прилагане на прогнозиране в младежката работа

Ако искате да приложите инструментите за прогнозиране в ежедневната си работа с млади хора, но не знаете как – или дори откъде да започнете – не се притеснявайте! Подготвихме кратко стъпка по стъпка ръководство за вас!

Започнете с любопитство
Задавайте въпроси на младите хора като:
Как изглежда идеалното ти бъдеще? Какво те тревожи? Какво те вълнува?

Проучване на тенденции
Бъдете в течение със социалните, технологичните и културните промени. Използвайте инструменти като Google Trends, наблюдение в TikTok или местни анкети.

Създайте мини сценарии
С вашия екип или младежка група напишете две или три бъдещи истории: една оптимистична, една предизвикателна и една изненадваща.

- Работете назад

Изберете положителен сценарий и изградете „карта наобратно“ за това как да го постигнете. Какви стъпки трябва да се предприемат, за да го постигнем? Какво можем да направим, за да започнем още днес?

- Използвайте в планирането на дейности

Интегрирайте прогнозирането в различни области на вашата работа: кариерно ориентиране, творчески изкуства, активизъм или проекти за гражданско образование.

Прогнозиране в действие: Практически примери

Ако прогнозирането все още ви се струва абстрактно, ето няколко примера от реалния живот – от национални политики до международни младежки инициативи – които показват как то може да се използва за оформяне на стратегия, участие и промяна.

1. Местно самоуправление и младежка политика (Финландия)

Националният младежки съвет на Финландия включва секция за изследвания, прогнозиране и оценка, назначена от Министерството на образованието и културата. Страната използва прогнозирането в планирането на националната младежка политика, като редовно провежда младежки барометри и упражнения за стратегическо прогнозиране. По този начин изследва бъдещите тенденции в живота на младите хора, като например образование, дигитални навици и политическа ангажираност.

Практически резултат:
Националната програма за младежка работа и младежка политика на Финландия, приемана на правителствено ниво на всеки четири години, има за цел да създаде подкрепяща среда за развитие на младежите. Резултатите от прогнозните дейности са оформили политики като разширени услуги за психично здраве и нови цифрови младежки платформи.

2. Организационно прогнозиране - „Един милион гласове“ на Световната YMCA

Световната YMCA проведе глобална кампания за прогнозиране, събирайки гледни точки на младежи от 55 държави, за да разбере по-добре техните визии за бъдещето. Резултатите повлияха на програмите за работна заетост, климатична справедливост и равенство.

Практически резултат:
Въз основа на младежкия принос, няколко клона на YMCA стартираха инициативи за зелено предприемачество и центрове за дигитално обучение (World YMCA).

3. „Стипендия за младежки прогнози“ на УНИЦЕФ

Стипендията за младежки прогнози е осеммесечна програма, която обединява млади лидери (на възраст 15–25 години), за да проучат бъдещето на правата на детето. Тя предоставя на участниците умения за прогнозиране и платформи за разработване на решения в техните общности.

Практически резултат 1:
Само за три години, стипендията е достигнала до над 13 000 младежи в 160 държави, повлияла е на докладите и стратегиите на УНИЦЕФ и е подкрепила обучението по прогнозиране в организацията, овластявайки ново поколение младежки лидери, фокусирани върху бъдещето.

Практически резултат 2:
Дизайн на бъдещето, воден от младежи:
Тази инициатива ангажира младите хора в прогнозиране базирано на участие, за да повлияят на политиките, които ги засягат. Така се насърчава разработването на приобщаващи политики, ориентирани към бъдещето.

4. „Нашата бъдеща програма“ към Организацията на обединените нации

„Нашата бъдеща програма“ е програма на Фондацията на ООН, която дава възможност на младите хора да бъдат двигатели на промяната за устойчив свят до 2100 г. Тя предоставя платформа на млади новатори да преосмислят ООН за нуждите на 21-ви век, насърчавайки колективни действия и изграждайки съюзи за справяне с общите предизвикателства. ООН стартира тази глобална инициатива, за да обедини гласовете на младите хора в бъдещото планиране. Чрез сесии за изслушване и семинари за обмисляне на бъдещето, младите лидери допринесоха с предложения относно образователна реформа, действия в областта на климата и технологична етика (Нашата бъдеща програма: Отключване на силата на следващото и бъдещите поколения).

Практически резултат:
„Нашата бъдеща програма“ има реален потенциал да окаже въздействие върху младежките работници – тя предоставя глобална рамка и вдъхновение за провеждане на местни издания, като кани младите хора съвместно да проектират бъдеще, което отразява техните нужди и надежди.
Програмата се реализира чрез 3 въздействащи инициативи – коалицията „Отключи бъдещето“, програмата ”Следващото поколение” и ”Междугенерационно действие”. Те трансформират „Нашата бъдеща програма“ в осезаеми резултати, стимулирайки положителна промяна и създаване на устойчиво бъдеще.

Въпрос за размисъл

- Чували ли сте или участвали ли сте в подобни добри практики?
- Можете ли да намерите такива примери в младежката работа във вашата страна и общност?
- Какво би могло да бъде приложимо във вашата работа?

Тук споделихме кратък пример за стъпки, с които можете да въведете и приложите прогнозирането в работата си. По-нататък в ръководството ще намерите много примери и специфични инструменти, които можете да използвате за всяка конкретна стъпка.

1.5 Защо е важно?

Истинската сила на работата с бъдещето не е в това да имаш правилните отговори, а в това да се научиш да задаваш правилните въпроси. За младежките работници този начин на мислене предлага мощна основа за действие. Той може да помогне да се:

- Предвидят нуждите, преди те да се превърнат в кризи
- Изградят умения за бъдещето, като адаптивност, креативност и критично мислене
- Даде възможност на младите хора да се възприемат като сътворци на своя свят

Чрез прилагането на този подход, младежката работа се променя от просто реактивна към истински далновидна, като овластява практикуващите и младите хора да предвиждат предизвикателства, да се възползват от възможностите и да се справят с промените целенасочено и уверено. Този подход насърчава адаптивността и гарантира, че младите хора не само реагират на променящите се обстоятелства, но и активно оформят света около себе си.

Прогнозирането ни подтиква да мислим отвъд непосредственото, като приемаме иновациите, множеството перспективи и неочакваните възможности. То засилва способността ни да бъдем подкрепа за младите хора в динамичното ежедневие, като им помагаме да развият устойчивост и любопитство, и да бъдат информирани при взимане на решения.

Най-важното е, че този подход затвърждава една жизненоважна истина: бъдещето не е нещо, което чакаме, а нещо, което създаваме заедно.

Референции

České priority. (2022). Прогнозиране: Методическо ръководство. https://www.ceskepriority.cz
Европейска комисия. (2024). Стратегическо прогнозиране. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/support-policy-making/shaping-eu-research-and-innovation-policy/foresight_en
GCPSE. (2015). Прогнозиране: Наръчник. Глобален център за високи постижения в обществените услуги на ПРООН.
Глен, Дж. К. (1972). Futures wheel. The Futures Group.
Höjer, M., Gullberg, A., & Pettersson, R. (2011). Образи на бъдещето на града – време и пространство за устойчиво развитие в Стокхолм. Technological Forecasting and Social Change, 78(5), 819–834. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2011.03.009
Съвместен изследователски център. (2022). Бъдещето на образованието и обучението: Обяснение и изследване на бъдещата грамотност. Европейска комисия.
Съвместен изследователски център. (2024). Информационна система за суровините – Предистория и контекст. Европейска комисия. https://rmis.jrc.ec.europa.eu/background-and-context-204a76
Министерство на образованието и културата. (н.д.). Национална програма за младежка работа и младежка политика. https://okm.fi/en/national-youth-work-and-policy-programme
Министерство на образованието и културата. (н.д.). Младежки изследвания и мониторинг на условията на живот на младите хора. https://okm.fi/en/youth-research
Стипендианти от следващото поколение. (н.д.). Стипендианти от следващото поколение. https://ourfutureagenda.org/nextgenerationfellows/

Референции

Нашата бъдеща програма. (б.д.). Отключване на силата на следващото и бъдещите поколения. https://ourfutureagenda.org/
Ридерх, А. (2017). Изграждане на сценарии: Техниката на 2x2 матрицата. В „Инструментариум за перспективно и стратегическо прогнозиране“ (юни 2017 г.). Futuribles International.
Държавен младежки съвет. (н.д.). https://tietoanuorista.fi/en/state-youth-council/
ПРООН. (2018). Наръчник за прогнозиране: Овластено бъдеще за програмата до 2030 г. Програма на ООН за развитие.
Програма на ООН за развитие. (2018). Наръчник за прогнозиране: Овластени бъдещи проекти за програмата до 2030 г. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/UNDP_ForesightManual_2018.pdf
Глобален пулс на ООН. (б.д.). Дизайн на бъдещето, ръководен от младежта от УНИЦЕФ. https://www.unglobalpulse.org/project/unicef-youth-led-futures-design/
УНИЦЕФ. (н.д.). Нашият ангажимент за бъдещето: Програма за бъдещето от младежи. https://www.unicef.org/innocenti/reports/our-future-pledge-agenda-futures-youth
УНИЦЕФ. (н.д.). Стипендия за младежки прогнози. https://www.unicef.org/innocenti/youth-foresight-fellowship
Коалиция „Отключи бъдещето“. (н.д.). https://ourfutureagenda.org/unlockthefuture/
Уилкинсън, А. и Купърс, Р. (2013). Живот в бъдещето. Harvard Business Review. https://hbr.org/2013/05/living-in-the-futures
World YMCA. (2013). Един милион гласа – Вълнението се натрупва!. https://www.ymca.int/one-million-voices-excitement-is-building/
Набор от инструменти Youth4Foresight. (2024). Мрежа от центрове за прогнозиране INTPA: Детективи на бъдещето. Capacity4Dev. https://capacity4dev.europa.eu

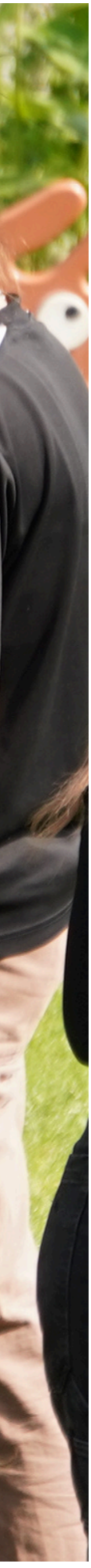
2

ОТНОСНО МЕТОДОЛОГИИТЕ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ

В предишната глава подчертахме стойността на прогнозирането в младежката работа, особено в насърчаването на целенасочени, креативни и устойчиви практики. Сега фокусът се измества върху това как тези идеи могат да бъдат приложени.

Тази глава представя различни методи, които помагат на младежките работници да изследват бъдещите възможности по смислен и достъпен начин. От игриви дейности до структурирани инструменти за планиране, тези подходи подкрепят размисъл, диалог и действие, овластявайки младите хора да мислят критично и да оформят бъдещето, което искат да видят.

2.1 Защо е важно да разбираме различните методи в младежката работа

Както е посочено в горния текст, прогнозирането е най-ефективно, когато е съчетано с правилните методи спрямо вашите обстоятелства. Изборът на подходящ подход не е просто техническо решение; той гарантира, че процесът е смислен, ангажиращ и релевантен за младите хора.

Предлагат се различни методи, вариращи от прости и игриви до по-аналитични. Важно е да знаете кога и как да използвате тези методи, за да сте сигурни, че те са смислени и достъпни за младите хора. Нашата цел е да изберем подходи, които са в съответствие с вашите цели и нуждите на младежите, с които работите.

Областта на прогнозирането предлага разнообразен набор от инструменти и техники. Да знаете кой метод да използвате, кога и как, е от решаващо значение, за да ангажирате младите хора ефективно.

Следователно, в следващите раздели ще намерите общ преглед на наличните методологии – от прости, игриви дейности, до по-сложни аналитични процеси – и ще ви предложим насоки за избор на правилния подход за вашия специфичен случай и цели на младежката работа.

- **Развиване на грамотност за бъдещето:** Помогнете на младите хора да разберат движещите сили, да идентифицират тенденциите и критично да обмислят различни потенциални резултати.

- **Насърчаване на активността:** Давайте възможност на младите хора да виждат себе си не просто като пасивни получатели на бъдещето, а като активни участници, които могат да правят избори и да предприемат действия, които да му повлияят (UNICEF Innocenti, 2023).

- **Подобряване на критичното мислене и креативността:** Насърчавайте поставянето на предположения под въпрос, представянето на алтернативи и разработването на иновативни решения.

- **Изграждане на устойчивост:** Подготвяйте младите хора да се адаптират към неочаквани промени и да се справят с несигурността с по-голяма увереност (Steinmüller & Steinmüller, цитирано в Mendonça et al., n.d.).

- **Насърчаване на участието и диалога:** Създавайте пространства за съвместно изследване на общи надежди, страхове и визии за бъдещето.

Спектърът на прогнозирането: От просто ангажиране до задълбочен анализ

Мислете за методологиите за прогнозиране като при набор от инструменти. Някои инструменти са бързи и лесни за използване за специфични задачи, докато други са по-мощни, но изискват повече умения и подготовка. В младежката работа често се насочваме към методи, които са интерактивни, ангажиращи и адаптивни.

1. По-прости, интуитивни и силно зависещи от участието методи:

Тези методи често са най-добрите отправни точки за запознаване на младите с мисленето за бъдещето. Те приоритизират взаимодействието, въображението и превръщането на абстрактните понятия в достъпни, разбираеми и забавни. Обикновено изискват по-малко време за подготовка и разчитат повече на групова динамика и творческо фасилитиране.

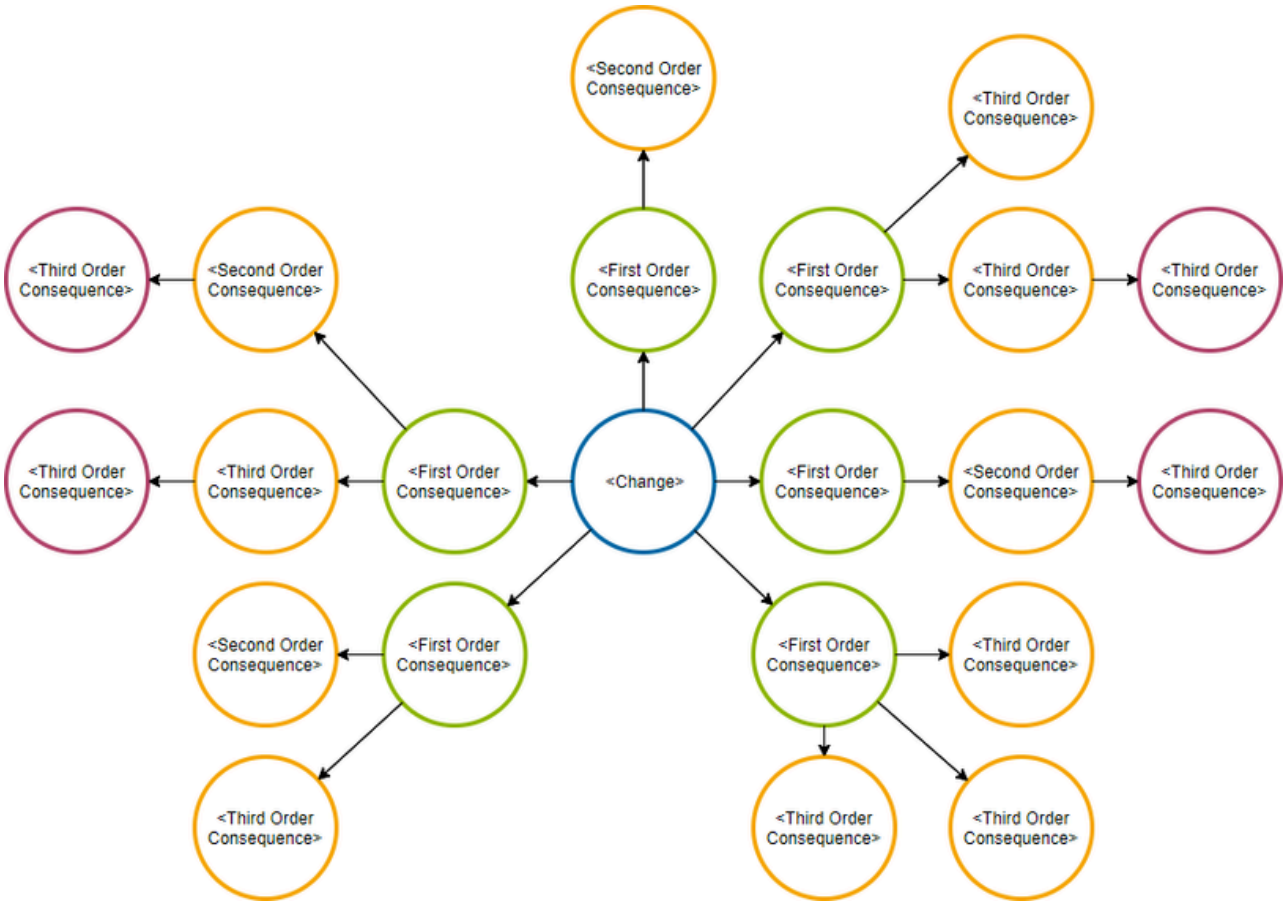
Ключови характеристики:
Визуално ангажиращи, базирани на активности, кооперативни, с акцент върху разказването на истории и развиване на въображението, по-ниска бариера за навлизане.

Примери в младежката работа:

Брейнсторминг на теми свързани с бъдещето:
Кратка групова сесия за генериране на идеи за бъдещи мечти, страхове или промени, свързани с конкретна тема (напр. „Как ще изглеждат приятелствата след 10 години?“). (ETF Open Space, н.д.).

Разказване на бъдещето / Ролева игра: Както е подробно описано в отделната глава, това включва разиграване на кратки сцени от възможно бъдеще. Отлично за изследване на емоционалните и социалните измерения на бъдещи сценарии по начин, който позволява на младежите да се свържат с тях (Carleton et al., 2013).

Колело на бъдещата (уводно ниво):
Визуално упражнение за създаване на ментална карта за бързо изследване на преките и косвените последици от една тенденция или събитие (напр. „Какво ще стане, ако местният ни младежки център затвори?“). Подходящо за започване на първоначални дискусии (Better evaluation, n.d)

Източник: https://online.visual-paradigm.com/knowledge/decision-analysis/what-is-futures-wheel/

Обикновено откриване на тенденции:
Помолете младите хора да споделят скорошни новини, публикации в социалните медии или наблюдения, които са ги изненадали или са им се сторили нови, и обсъдете какво биха могли да показват те за бъдещето.

Визуални колажи:
Създайте визуални изображения на желани или страховити бъдещи неща, използвайки снимки, думи и рисунки.

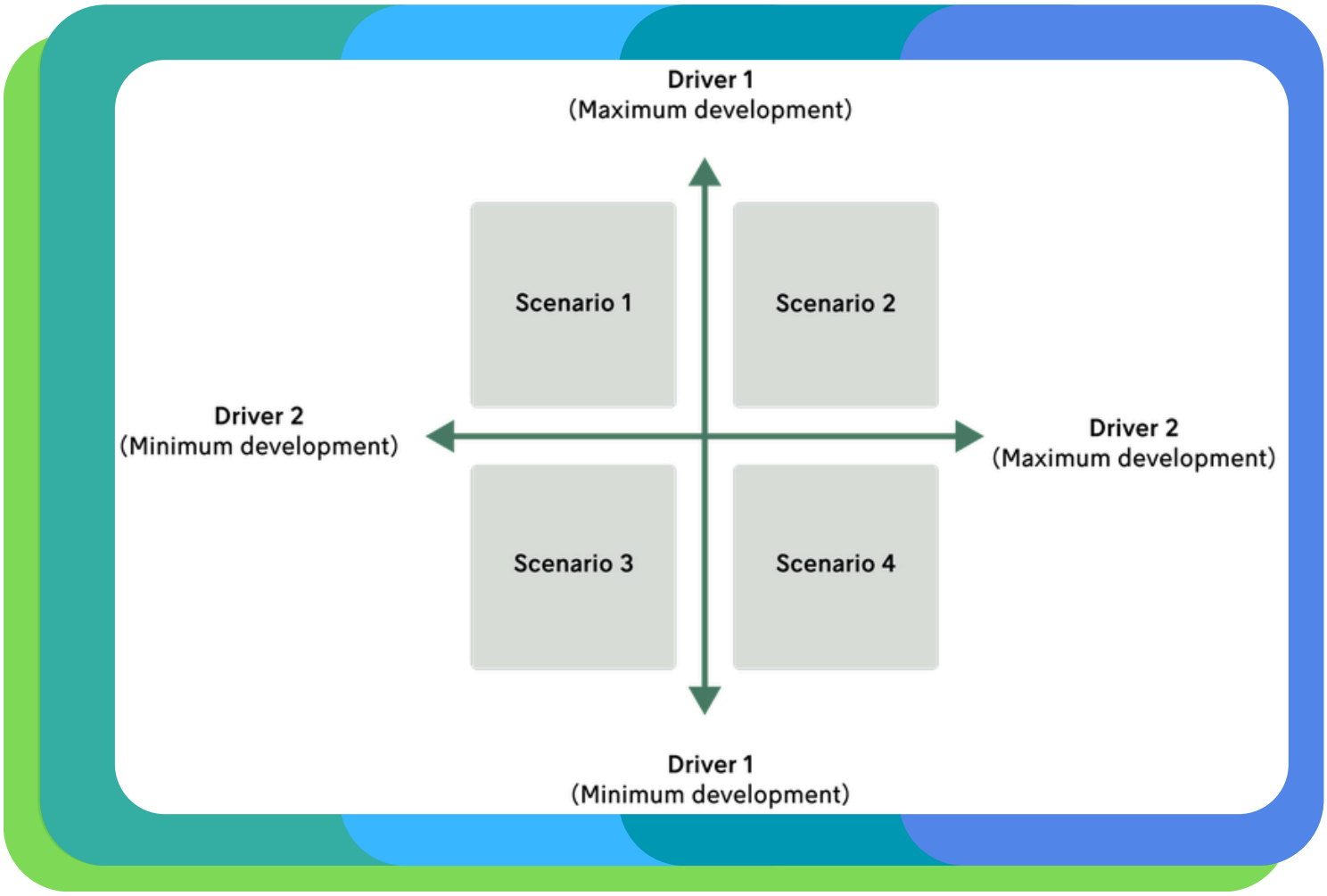
2. По-структурирани, аналитични и задълбочени методи:

Тези методи предлагат по-задълбочени прозрения, но често изискват по-структурирано фасилитиране, известно предварително проучване и повече ангажираност от участниците. Те са ценни, когато е необходимо да анализирате сложни взаимодействия, да разработите подробни планове или да се консултирате със специфичен експерт.

Ключови характеристики:
по-систематични, може да включват данни или експертен принос, фокусират се върху анализ и структура, може да изискват повече познания или подготовка за фасилитиране.

Примери в младежката работа:

Изграждане на подробен сценарий (напр. 2x2 матрица, ключови фактори): Систематично разработване на отделни, правдоподобни концепции за бъдещето, базирани на идентифициране и анализ на ключови движещи сили и несигурности. Методът 2x2 матрица, макар и структуриран, може да бъде адаптиран в много интерактивен семинарен формат, подходящ за младежи (UN Global Pulse, n.d.; OpenFutures, n.d.). Изисква внимателен подбор на движещи сили.

Източник: https://www.futuresplatform.com/blog/2x2-scenario-planning-matrix-guideline

- **Обратно прогнозиране (backcasting):** Започва се със споделена визия за желано бъдеще (напр. „Нашият град ще е напълно пригоден за младежите до 2035 г.“) и съвместна работа в обратна посока, за да се идентифицират нужните стъпки, етапи и действия, необходими днес и утре за постигането на визията (ПРООН, 2018 г.). Мощно средство за планиране на действия.

- **Сканиране на хоризонта (на ниво общност):** По-организирано усилие, при което младежки групи систематично наблюдават местни новини, обществени форуми, училищни политики и др., за да идентифицират нововъзникващи проблеми или тенденции, свързани с младите хора в техния район (Платформа за бъдещето, n.d). Може да допринесе за други дейности.

- **Метод Делфи (адаптиран):** Въпреки че традиционно включва експерти, могат да се използват опростени версии в рамките на младежки съвет или проектна група за събиране на различни мнения относно приоритетите за бъдещи действия. Може да се използва анонимна обратна връзка, като се гарантира, че по-тихите гласове се чуват (Linstone & Turoff, 1975/2002). Изисква внимателна подготовка.

- **Анализ на кръстосаното въздействие (опростен):** Проучване как различните тенденции, свързани с младежите (напр. осведоменост за психичното здраве, изкуствен интелект в образованието, еднократна работа в сферата на икономиката), могат да си влияят взаимно, евентуално с помощта на проста матрица и групова дискусия, вместо сложни изчисления (Gordon & Hayward, 1968, цитирано в различни източници; Foresight Culture, n.d.).

Разбирането на този спектър ви помага да изберете методи, които съответстват на нивото на опит на вашата група, времето, с което разполагате, и дълбочината на изследване, към която се стремите.

ИЗБОР НА ПРАВИЛНИЯ ПОДХОД ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ ЗА ВАШАТА ПРАКТИКА В МЛАДЕЖКАТА РАБОТА

1. Каква е вашата цел? (“Защо”)
2. Колко неясна или сложна е темата? („Как“)
3. С какви ресурси разполагате? („Какво“)
4. Кои са младите хора, участващи в това? („Кой“)
5. Какъв е времевият хоризонт? („Кога“)

1 КАКВА Е ВАШАТА ЦЕЛ? (“ЗАЩО”)

- **Разпалване на любопитство и осъзнатост:** *Цел*: въвеждане на мислене за бъдещето, насърчаване на младите хора да говорят и да си представят. *Методи*: разказване на бъдещето, базисно маркиране на тенденции, колело на бъдещата, брейнсторминг.
- **Проучване на възможностите:** *Цел*: разбиране на диапазона от потенциални бъдеща, свързани с дадена тема (напр. бъдеще на труда, въздействия от изменението на климата). *Методи*: проучвателни сценарии (напр. 2x2 матрица), сканиране на хоризонта, слаби сигнали.
- **Създаване на споделени визии:** *Цел*: дефиниране на желано бъдеще, към което групата иска да работи. *Методи*: нормативни сценарии, изработване на стратегическа визия, обратно прогнозиране.
- **Разработване на стратегии и планове за действие:** *Цел*: да се разбере как да се постигне желаното бъдеще или да се преодолеят очакваните предизвикателства. *Методи*: обратно прогнозиране, пътища на действие, “пътна карта” (опростена).
- **Изграждане на устойчивост и подготвеност:** *Цел*: обмисляне на потенциални смущения и как групата или общността биха могли да реагират. *Методи*: дискусии за непридвидими фактори, разрушителни сценарии, колело на бъдещата (за влияния).
- **Задълбочаване на разбирането на сложен проблем:** *Цел*: анализ на взаимодействието между различни фактори, влияещи върху бъдеща тема. *Методи*: анализ на кръстосаното въздействие (опростен), картографиране на системата.

2 КОЛКО НЕЯСНА ИЛИ СЛОЖНА Е ТЕМАТА?(„КАК“)

- **Висока несигурност/сложност:** когато бъдещето изглежда много непредсказуемо или включва много взаимодействащи си фактори (напр. дългосрочно въздействие на изкуствения интелект, глобални политически промени), методите, които обхващат множество възможности, са от съществено значение. *Методи*: изграждане на сценарии, непредвидими обстоятелства (wild cards), сканиране на хоризонта.
- **По-ниска несигурност/по-ясни цели:** когато има по-ясен желан резултат или фокусът е върху по-предсказуеми тенденции, методите, ориентирани към планиране, може да са по-подходящи. *Методи*: обратно прогнозиране, пътища за действие.

3 С КАКВИ РЕСУРСИ РАЗПОЛАГАТЕ? („КАКВО“)

- **Време:** Колко време можете да отделите? Едно бързо колело на бъдещата може да отнеме 30 минути, докато пълноценен семинар за изграждане на сценарии може да отнеме няколко часа или дори дни (напр. План на семинара за 2x2 матрица).
- **Материали и пространство:** Имате ли нужда от флипчартове, стикери, дигитални инструменти (като Miro) или пространство за представяне?
- **Комфорт при водене на творчески процеси:** Умеете ли ви е да водите отворени творчески процеси или по-структурирани и аналитични? Изберете методи, при които се чувствате уверени да водите сами или съвместно. За някои сложни методи бихте могли да се възползвате от външна експертиза, ако е налична.

4 КОИ СА МЛАДИТЕ ХОРА, УЧАСТВАЩИ В ТОВА? („КОЙ“)

- **Възраст и етап на развитие:** Адаптирайте сложността и абстрактността. По-младите групи може да реагират по-добре на разказване на истории, рисуване и ролеви игри, докато по-големите младежи може да се ангажират повече с анализ и стратегия.
- **Размер и динамика на групата:** Някои методи са по-подходящи в малки групи (задълбочена работа със сценарии), други работят по-добре в по-големи групи (брейнсторминг, въвеждащи дейности). Вземете предвид сплотеността на групата и начинът на комуникация.
- **Предишен опит:** Занимавали ли са се с мислене за бъдещето преди? Започнете с по-прости, ангажиращи методи за новодошлите.
- **Стилове и предпочитания за учене:** Предлагайте комбинация от визуални, слухови и физически дейности, ако е възможно.

5 КАКЪВ Е ВРЕМЕВИЯТ ХОРИЗОНТ? („КОГА“)

- **Краткосрочен план (1-5 години):** Фокусът може да бъде върху текущите тенденции, непосредствените предизвикателства и планирането на конкретни действия. *Методи*: анализ на тенденциите, пътища за действие, колело на бъдещата.
- **Дългосрочен план (10-25+ години):** Насърчава по-изобретателни пренасяния, изследване на фундаментални промени и създаване на преобразуващи се визии. *Методи*: изграждане на сценарии, обратно прогнозиране от далечното бъдеще, предсказване на бъдещето, изследване на значително различни светове.

КОМБИНИРАНЕ НА МЕТОДИ ЗА ПО-ПЪЛНОЦЕННИ ПРЕЖИВЯВАНИЯ

Често най-добрият подход включва комбиниране на няколко метода последователно.

Можете да започнете с:

- Сканиране на хоризонта/откриване на тенденции: за да идентифицирате ключови промени, които се случват сега.
- Колело на бъдещата/предсказване на бъдещето: за да изследвате потенциалните въздействия или чувства, свързани с ключова тенденция.
- Изграждане на сценарии (напр. 2x2 матрица): за да разработите различни алтернативни бъдещи варианти, базирани на най-рисковите несигурности.
- Обратно прогнозиране/пътища на действие: за да планирате стъпки към предпочитан сценарий, идентифициран по-рано.

Това създава пътешествие за младите хора, преминавайки от осъзнаване и изследване към създаване на визия и действие, увеличавайки капацитета си за прогнозиране стъпка по стъпка.

Като внимателно обмислите тези фактори, можете да изберете и адаптирате методи, които правят прогнозирането уместно и ангажиращо, давайки възможност на младите хора да мислят критично, да действат целенасочено и да участват в оформянето на бъдещето.

2.2 ПРОУЧВАНЕ НА ТЕНДЕНЦИИТЕ (TREND EXPLORATION)

Тенденцията е модел на промяна, появяваща се с течение на времето. Тя е изградена от сигнали (малки индикатори за промяна) и събития (промени, които вече се случват около нас). Когато тези сигнали образуват последователни модели, те се превръщат в тенденции, които ни помагат да разберем накъде биха се насочили нещата. Но тенденциите не действат изолирано. Те си взаимодействат, сблъскват се и се засилват взаимно, като именно това взаимодействие често води до най-значителната промяна.

Ключови понятия:

Сигнал:
По-малък, често ранен, знак, че нещо се променя.

Тенденция:
Повтаряща се промяна или модел с нарастващо с течение на времето въздействие.

Разтърсване:
Когато дадена тенденция значително промени текущата система или структура.

Сляпо петно:
Тенденция или промяна, която сме пренебрегнали.

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ТЕНДЕНЦИИ

Карти с тенденции:

Това са предварително написани карти, описващи тенденция. Всяка карта може да включва:

- Името на тенденцията (напр. „Нарастващо неравенство“)
- Кратко описание
- Сигнали или примери
- Кой или какво е засегнато

В младежката работа можете да създавате карти с тенденции, съобразени с местната действителност, например:

- „Възходът на виртуалните приятелства“
- „Климатични действия, водени от младежи“
- „Бум на приложенията за психично здраве“

КАРТОГРАФИРАНЕ НА ТЕНДЕНЦИИТЕ:

След като бъдат идентифицирани няколко тенденции, можете да ги картографирате визуално

- Кои са най-разрушителните?
- Как биха могли да си взаимодействат?
- Някоя от тях ускорява ли се или се забавя?

Можете да използвате лепящи се листчета, бели дъски или онлайн инструменти като Miro или Padlet.

ТЕХНИКИ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ТЕНДЕНЦИИ

Ако искате да знаете как да започнете да проучвате тенденции в работата си, сте попаднали на правилното място! По-долу са дадени някои техники и стъпки, които можете да предприемете, за да проведете успешно сесия за проучване на тенденции.

Започнете с...

- Сформирайте малък екип - може да бъде съставен от колеги или младежи.
- Задайте тема - например заетост, образование, дигитална безопасност или обществен живот.
- Направете бърз преглед - новинарски статии, социални медии, младежки анкети.
- Определете 5-10 тенденции и ги запишете като карти.
- Организирайте сесия с групи за проучване и размисъл.
- Обсъдете какво означават тези тенденции за вашите програми, партньорства или застъпничество.

КАК ИЗГЛЕЖДА ТОВА НА ПРАКТИКА: РАБОТИЛНИЦИ ЗА ГРУПОВИ ДИСКУСИИ

Можете да проведете сесия за изследване на тенденциите, използвайки техниката на груповата дискусия. Ето удобно ръководство стъпка по стъпка за сесия за изследване на тенденциите, вдъхновено от „Инструментариум за утрешния ден“.

- Представете какво представляват тенденциите и защо са важни (5 мин.)
- Споделете карти с тенденции (5 мин) - можете да намерите шаблони за карти с тенденции в приложението към „Инструментариум за утрешния ден“ или можете да създадете свои собствени.
- Групова дискусия: Кои тенденции са най-разрушителни? Как се свързват? (20 мин)
- Идентифицирайте липсващите тенденции, като използвате празен шаблон за карта с тенденции (10 мин) - можете да намерите празния шаблон в приложението към „Инструментариума за утрешния ден“ или можете да създадете свой собствен.
- Споделете прозрения и размисли с по-широката група (15 мин.)

Това може да се направи с различни целеви групи, с вашите колеги, работещи с младежи, или директно с младежи, за да им се помогне да изградят грамотност за бъдещето.

ТЕМИ, КОИТО МОЖЕТЕ ДА ОБСЪДИТЕ С МЛАДИТЕ ХОРА, ИЗПОЛЗВАЙКИ ИНСТРУМЕНТИ И ТЕХНИКИ ЗА ПРОУЧВАНЕ НА ТЕНДЕНЦИИ

Изследването на тенденциите може да бъде ефективен начин да задълбочите теми, които са важни за младите хора. По-долу ще намерите два примера. Насърчаваме ви да помислите как тези сесии биха могли да бъдат разширени, за да насърчат смислена промяна в бъдеще.

Тенденции в психичното здраве на младежите

Вашата организация забелязва нарастваща тенденция младите хора да обсъждат тревожността в TikTok и Reddit. Като проучите тази тенденция с младежите, можете съвместно да организирате групи за взаимопомощ и да си партнирате със създатели на приложения, за да пилотирате местен чатбот за психично благополучие.

Зелени умения за бъдещето

Регионален младежки център забелязва нарастващо глобално търсене на зелени работни места. Екипът проучва тенденцията, като преглеждат новини, промени в политиките и разговарят с млади природозащитници. Резултатът? Набор от инструменти и менторска програма „Зелена кариера“, разработени от младежи.

Използвайки тези два примера, опитайте се да си представите друга важна тема, която бихте могли да обсъдите с младежите. Какви биха могли да бъдат резултатите? Дали е нещо конкретно и осезаемо? Поздравления - току-що използвахте прогнозирането като инструмент за визуализиране на бъдещето!
Изследването на тенденциите не е просто въпрос на осигуряване на бъдещето; става въпрос за овластяване на младите хора, така че те да се превърнат в творци на своето бъдеще. То води до по-добър дизайн на програми, свързани с житейските реалности и нововъзникващите промени. То също така насърчава участието и ангажираността на младите хора, както и нагласата за адаптация, любопитство и съвместно създаване.

Въпрос за размисъл

Кои тенденции най-силно влияят на младите хора, с които работя?

Как мога да включа младите хора в идентифицирането и отговарянето на тези тенденции?

Какви нови възможности биха могли да възникнат, ако действам въз основа на тези прозрения днес?

2.3 РАЗКАЗВАНЕ НА БЪДЕЩЕТО (FUTURE TELLING)

Разказването на бъдещето е техника за разказване на истории, включваща драматични елементи, при която една група изпълнява кратка сцена от възможно бъдеще. Може да е скеч, ролева игра или дори записано видео, но целта е една и съща: бъдещето да се усеща реално.
Вместо просто да обсъждат промяната, участниците изследват какво е усещането, как изглежда и какво означава да се живее в това бъдеще. Това е особено полезно, когато бъдещето е сложно, емоционално или трудно за изразяване с думи.
Разказването на бъдещето може да има реално въздействие върху младежката работа, защото то е повече от представление. То е огледало и карта. То помага на младежите да си представят отвъд настоящето и да открият силата на дългосрочното мислене. Те също така могат да практикуват емпатия, като влизат в различни роли и перспективи, и да създават смислени бъдещи сценарии, като тестват идеи в емоционален и социален контекст. И определено не на последно място, не забравяйте да се забавлявате, докато изграждате критична грамотност за бъдещето!

Ключови понятия:

Разказване на истории чрез въплъщаване: показване, а не разказване, какъв би могъл да бъде един сценарий за бъдещето.

Контекстуално-богата информация: задълбочено проучване на потребителите, средата и предизвикателствата.

Изграждане на емпатия: усещане за това, което другите биха могли да преживеят в бъдеще.

Създаване заедно на смисъл: съвместно създаване на смисъл чрез споделено изпълнение.

ИНСТРУМЕНТИ И ТЕХНИКИ ЗА РАЗКАЗВАНЕ НА БЪДЕЩЕТО

Рамка на историята

Започнете, като създадете сценарий за бъдещето. Попитайте:

- Кой е бъдещият потребител?
- Какви са неговите предизвикателства или нужди?
- Каква е ситуацията? Къде се случва?
- Кой друг е замесен?
- С какво послание трябва да си тръгне публиката?

Ролева игра и изграждане на сценарий

Създайте кратък сценарий с няколко реда диалог за всеки герой. Разпределете ролите и насърчете хумористичен или емоционален подход, както и използването на реквизит.

Пример: Бъдещ младежки лидер обсъжда законите за изкуствения интелект в общински съвет, докато чатбот се застъпва за правата на младите хора.

Използване на реквизит и пространството

Ежедневни предмети - като например суичър с качулка, наподобяващ съдийска мантия или телефон за преводач - завършват историята и помагат на публиката да се свърже, без да са необходими пълни декори или костюми.

Изпълнение на живо или запис

Разиграйте сцената пред публика на живо (група младежи, колеги или членове на общността) или я запишете като кратък филм. Представлението се превръща както в творческо изразяване, така и в инструмент за учене.

ИНСТРУМЕНТИ И ТЕХНИКИ ЗА РАЗКАЗВАНЕ НА БЪДЕЩЕТО

Размисъл и обратна връзка от публиката

След представлението, обсъдете:

- *Какво се открои или ви се стори изненадващо?*
- *Какво изглеждаше реално или правдоподобно?*
- *Какво бихте променили или поставили под въпрос? Това размишление помага да се извадят наяве ценности, предположения и по-задълбочени прозрения.*

Как изглежда това на практика: въображаеми примери, които ще ви помогнат да засилите креативността си

Пример 1: Училищна сцена от бъдещето

В класна стая, действието се развива през 2035 г., тийнейджъри разиграват сценарий, в който изкуствен интелект се занимава с преподаването и ученето, представен под формата на игра. Героят на един ученик изразява бунт, като моли човек да му преподава. По време на урока роботът-учител се повреждa.

Пример 2: Диалог между поколенията относно бъдещето

Група млади хора разиграват скеч в местния общностен център, представяйки си среща с бъдещото си аз на 70-годишна възраст. Те размишляват върху изборите, които са направили през 20-те си години, и как се е променил светът около тях. Сцената съчетава хумор с прозрение, като истории и уроци биват споделени между поколенията.

Резултат: Насърчаване на младите хора да мислят дългосрочно и да обсъждат бъдещото планиране на личния си живот.

Сценариите за разказване на бъдещето могат да бъдат разработени по теми като околна среда, общество и социални отношения, комуникация, заетост, жилищно настаняване, активно гражданство и други. Списъкът е безкраен!

Как да започнем да използваме разказване на бъдещето в младежката работа

Ако искате да знаете как да започнете разказване на бъдещето в младежката работа, ние сме тук за вас! По-долу е дадено удобно ръководство стъпка по стъпка за успешно провеждане на сесия за разказване на бъдещето.

Бонус съвет: Създайте работен лист, в който младежите да планират своите сцени. Включете полета за обстановката, героите, целта и ключовите реплики. Този малко по-структуриран подход може да им помогне да не се чувстват претоварени.

Въпрос за размисъл

За какви бъдещи предизвикателства или надежди говорят младите хора във вашата общност?

Как разиграването на сцена от бъдещето би могло да им помогне да изразят тези идеи?

Кои теми или емоции биха оказали най-голямо въздействие, ако бъдат претворени в реалност?

2.4 ИЗГРАЖДАНЕ НА СЦЕНАРИЙ (SCENARIO BUILDING)

Като мислим чрез сценарии, ние променяме настройката от „Какво ще се случи?“ в „Какво би могло да се случи?“ и „Какво искаме да се случи?“. Този подход насърчава критичното мислене, креативността и подобрява уменията за стратегическа рефлексия у младите хора, които се ориентират в един непредсказуем свят. За младежката работа изграждането на сценарии е мощен метод в подкрепа на грамотност за бъдещето, развиване на визии и овластяване на младите хора да поемат отговорност за своето бъдеще.

Според източника на Европейската комисия (вижте го сред референциите), изграждането на сценарии е особено полезно, когато:

Бъдещето се усеща като несигурно или противоречиво

Трябва да се вземат дългосрочни решения

Има нужда от устойчивост или иновации

Искате да включите различни гледни точки в споделена визия

Изграждането на сценарии е метод, използван за изследване на различни начини, по които може да се развие бъдещето. За разлика от прогнозите, които се опитват да предскажат какво ще се случи, сценариите не са свързани с това да бъдат верни. Те са свързани с представянето на възможности.

ПРОУЧВАТЕЛНИ СЦЕНАРИИ (КАКВО БИ МОГЛО ДА СЕ СЛУЧИ?)

Тези сценарии изследват редица възможни бъдеща, базирани на текущи тенденции, нововъзникващи проблеми и критични несигурности. Те не предполагат конкретен резултат или цел - вместо това са с отворен край и се използват за разширяване на нашето мислене.

Проучвателните сценарии са особено полезни, когато:

- Бъдещето е силно несигурно
- Искате да картографирате възможностите и да видите как биха могли да се развият нещата
- Искате да разберете как различните фактори могат да взаимодействат (напр. изменение на климата + технологични иновации)

Изграждането на сценарии не е универсален процес. Различните видове сценарии служат за различни цели, някои са за това да си представим какво може да се случи, други са за това да си представим какво искаме да се случи, а трети са за това да тестваме как реагираме на неочакваното. По-долу са най-често срещаните видове, използвани в прогнозирането, всеки със своя собствена цел и стойност в образованието, планирането или младежкия активизъм.

Те могат да се използват в обучения за младежи, за да помогнат на участниците да си представят различни версии на бъдещето и да идентифицират рискове или възможности.

НОРМАТИВНИ СЦЕНАРИИ (КАКВО ИСКАМЕ ДА СЕ СЛУЧИ?)

Нормативните сценарии се основават на цели: те започват с бъдеще, което искаме, и разглеждат как да го постигнем. Те се оформят от това, което е важно за хората - като справедливост, устойчивост или приобщаване. Често се използват в обучения за изграждане на визия, където младите хора си представят бъдещето, в което биха искали да живеят - устойчив град, приобщаващо общество, справедлива образователна система и др.

Забележителен пример за бъдещето е сценарият за 2040 г., в който всички училища са безплатни, приобщаващи и формирани от участието на учениците. Учебните среди са устойчиви, креативни и гъвкави, съчетавайки технологии с практически опит от реалния свят. В тази визия младежките съвети играят важна роля, влияейки върху политиките на национално и европейско ниво. Така те успяват да гарантират, че младите гласове са в центъра при взимане на решения относно климата, образованието, и иновациите.

Нормативните сценарии помагат с:

- Изясняване какво е важно за дадена група или общност
- Изграждане на общи визии за колективни действия
- Създаване на мотивационни разкази за промяна

Те са много популярни в прогнозирането базирано на участие, защото дават пространство за въображение, диалог и овластяване.

СЦЕНАРИИ С НЕОЧАКВАНИ ОБСТОЯТЕЛСТВА (WILD CARD) (АМИ АКО СЕ СЛУЧИ НЕЩО НЕОЧАКВАНО?)

Според Европейската конфедерация на профсъюзите, комбинирането на различни видове сценарии, може да доведе до по-мащабни резултати. Често срещан подход е да се започне с проучвателни сценарии, за да се очертаят възможните посоки, след това да се създадат нормативни сценарии, за да се определи предпочитаното бъдеще, и накрая да се въведат разрушителни или непредвидими обстоятелства, за да се провери колко устойчиви са тези визии при неочаквани промени.

Тези сценарии представят събития с ниска вероятност да се случат, но със силно въздействие, които биха могли радикално да променят всичко. Те често се наричат „wild card“ – сътресения, които нарушават системата и поставят нашите предположения под въпрос. Този тип сценарий е важен, защото реалният свят не винаги е стабилен или предвидим. Обмислянето на смущения ни помага да изградим устойчивост, да тестваме силата на идеите си и да останем гъвкави.

Този многопластов процес помага за изграждането на по-задълбочено и по-реалистично разбиране за бъдещето.

Сценарии с разрушителни или непредвидими обстоятелства са чудесен инструмент за младежка работа- те разпалват креативността, помагат на младите хора да мислят по нови начини и показват как местните действия могат да доведат до въздействие на глобално ниво.

ПРЕГЛЕД НА ВИДОВЕТЕ СЦЕНАРИИ

ВИД СЦЕНАРИЙ	ВОДЕЩ ВЪПРОС	ЦЕЛ	КОГА ДА СЕ ИЗПОЛЗВА	ПРИМЕР
ПРОУЧВАТЕЛЕН	КАКВО МОЖЕ ДА СЕ СЛУЧИ?	Да се проучи набор от възможни бъдеща, базирани на тенденции и несигурности	Когато бъдещето е несигурно или сложно	Урбанизацията се ускорява, а изкуственият интелект променя пазара на труда
НОРМАТИВЕН	КАКВО ИСКАМЕ ДА СЕ СЛУЧИ?	Да си представим и да работим за постигане на желано бъдеще, съобразено със споделените ценности	При определяне на цели или създаване на споделена визия	Училищата през 2040 г. ще бъдат безплатни, приобщаващи, технологично задвижвани и оформени от гласовете на учениците
РАЗРУШИТЕЛЕН / WILD CARD	АМИ АКО СЕ СЛУЧИ НЕЩО НЕОЧАКВАНО?	Да се тества устойчивостта на плановете, като се представят малко вероятни събития с голямо въздействие	При оценка на рисковете или вграждане на гъвкавост в плановете	Внезапен пробив в чистата енергия или голяма глобална водна криза

2.5 ПЛАНИРАНЕ НА БЪДЕЩЕТО (FUTURE PLANNING)

Планирането на бъдещето е свързано с преминаване от идеи към действия. След като проучим различни бъдещи сценарии, този метод ни помага да решим какви стъпки да предприемем днес, за да се приближим до бъдещето, което желаем.

Докато изграждането на сценарии ни насърчава да мислим смело, „Какво би могло да се случи?“, бъдещото планиране насочва фокуса към „Какво можем да направим сега?“. Става въпрос за превръщането на прогнозирането в действие.

За младите хора това е мястото, където въображението среща стратегията. Планирането на бъдещето помага дългосрочните цели да се свържат с ежедневните действия. То може да насочва лични решения, обществени инициативи или групови проекти, правейки промяната осезаема, възможна и постижима.

Инструменти и техники

Следните инструменти и техники могат да помогнат на младите хора да превърнат прогнозирането в действие. Те могат лесно да се използват в младежката работа, групови проекти и образователни работилници.

Обратно прогнозиране (backcasting)

Какво представлява: Метод на планиране, който започва с представяне на предпочитано бъдеще и работи в обратна посока, за да определи стъпките, необходими за постигането му. Той е особено полезен за амбициозни, дългосрочни цели – като създаване на устойчива общност или постигане на дигитално равенство.

Защо е полезно: За разлика от обикновеното прогнозиране, което се фокусира върху това, което може да се случи въз основа на текущите тенденции, обратното прогнозиране (bakcasting) започва с това, което искаме, и очертава как да го постигнем.

Пример: Младежка група си представя града си през 2040 г. като приобщаващ, зелен и дигитално свързан. Използвайки обратното прогнозиране, те очертават действията, политиките и кампаниите, необходими през 2030 г., 2025 г. и днес, за да реализират тази визия.

(Вижте специалната подглава за по-задълбочен поглед върху обратното прогнозиране.)

Стратегическо визуализиране

Какво представлява:
Стратегическата визия съчетава творческото въображение с практическото поставяне на цели. Често започва с упражнение за визуализиране, като разказване на истории, рисуване или ролева игра, и се насочва към определяне на ключови действия и отговорности.

Защо е полезно:
Помага на младите хора да изразят идеите си за бъдещето по креативен начин, като същевременно насърчава реалистично планиране. Особено ефективно е по време на обучения или младежки събрания.

Пример: Учениците си представят мечтаното училище за 2040 г. В малки екипи те разделят визията на области като преподаване, технологии, благосъстояние и устойчивост. След това изброяват действия, които биха могли да започнат сега, за да се придвижат към това бъдеще, като например създаване на еко клуб в училище или реорганизация на класните стаи.

Пътища за действие

Какво представлява: Пътищата на действие са подробни планове, които очертават стъпките, необходими за преход от текущата ситуация към желания резултат. Те включват етапи, срокове и хората или ресурсите, необходими за постигане на всяка стъпка.

Защо е полезно: Те помагат за структурирането на сложни идеи и правят дългосрочните цели по-лесни за изпълнение. Идеални са за младежки проекти, кампании или училищни инициативи.

Пример: Група млади хора иска да намали пластмасовите отпадъци в своята общност до 2030 г. Те създават график за годишни цели: кампании за повишаване на осведомеността, разпространение на комплекти за многократна употреба, училищни партньорства и застъпничество за политики. Всяка година надгражда върху последната, която достига целта за 2030 г.

Сравнителна таблица: Инструменти за планиране на бъдещето

ИНСТРУМЕНТ	ОСНОВЕН ВЪПРОС	НАЙ-ДОБРО ЗА	ПРИМЕРНА УПОТРЕБА
ОБРТНО ПРОГНОЗИРАНЕ	Какви стъпки могат да ни отведат до там?	Поставяне на дългосрочни цели; предпочитани бъдещи визии	Младежката група планира стъпки за зелен, дигитален град през 2040 г.
СТРАТЕГИЧЕСКО ВИЗУАЛИЗИРАНЕ	Как изглежда нашето идеално бъдеще?	Изразяване на креативни идеи + определяне на приоритети	Учениците си представят бъдещи училища и планират действия по теми
ПЪТИЩА ЗА ДЕЙСТВИЕ	Как да стигнем от А до Б?	Разбиване на големите планове на малки стъпки	График за намаляване на пластмасовите отпадъци чрез ежегодни обществени проекти

Примери от практиката:
По-долу са дадени примери от реалния свят, основани на практиката за това как младите хора са използвали инструменти за планиране, като например обратно прогнозиране, визиониране и картографиране на действията, за да оформят бъдещето си в училища, общности и международни инициативи.

Доклад на УНИЦЕФ „Млади визионери“

През 2024 г. UNICEF Innocenti подкрепи група от младежки стипендианти по прогнозиране, които проведоха над 50 семинара в 12 държави, ангажирайки над 800 млади хора (UNICEF Innocenti, 2024). Участниците използваха инструменти за прогнозиране, за да проучат бъдещето на правата на децата в ключови области, включително образование, работа, здравеопазване, неприкосновеност на личния живот и околна среда, през следващите 10 до 25 години.
Участниците определиха необходимите стъпки за да постигнат визията за приобщаващо, зачитащо правата бъдеще - преминавайки от въображение към влияние. Това превърна проекта в силен пример за това как воденото от младежите прогнозиране може да допринесе директно за застъпничество и планиране в реалния свят.

Въпреки че първата част от процеса се фокусира върху изграждането на сценарии - представяне на това как биха могли да се развият различни бъдещи събития - инициативата не спря дотук. Чрез групово размишление, диалог и упражнения в стил обратно прогнозиране, участниците превърнаха предпочитаните от тях бъдещи развития в конкретни препоръки и стратегически предложения за политики. Те бяха обобщени в Доклада за младежки прогнози за правата на детето: Млади визионери и споделени със заинтересовани страни и политици по целия свят.

Комплект инструменти „Нашето обещание за бъдещето“

Разработен съвместно от млади специалисти по прогнозиране, участващи в програмите за младежко прогнозиране на УНИЦЕФ, комплектът инструменти „Нашето обещание за бъдещето“ е практическо ръководство за младите хора, което им позволява да изследват алтернативни бъдеща и да предприемат действия за оформянето им.

Ръководството включва креативни упражнения за разработване на сценарии, но също така отива една крачка напред, като насърчава младите хора да разработват планове за действие, да формулират „бъдещи обещания“ и да се включат в застъпничество на общностно или политическо ниво. Тези обещания са вкоренени в ориентирано към бъдещето мислене, но са основани на непосредствени следващи стъпки, овластявайки младите хора да започнат да прилагат промяна на местно ниво.

Как са използвали планиране на бъдещето?

Младите хора не само си представиха бъдещето, което искат - те поеха конкретни ангажименти и изградиха мини пътни карти, за да действат по тях. Инструментариумът свързва прогнозирането и планирането, като помага на младежите да обвържат идеите си със срокове, отговорности и реално прилагане в живота.

2.6 ОБРАТНО ПРОГНОЗИРАНЕ (BACKCASTING)

Обратното прогнозиране е структурирано около поредица от стъпки, които насочват участниците от бъдещето към настоящето. Методът започва със съвместно представяне на положително и правдоподобно бъдеще в конкретна област, като например образование, климатична справедливост или заетост. След това участниците се връщат назад, за да картографират ключовите етапи, стратегии и интервенции, които биха били необходими за реализирането на това бъдеще.

Обратното прогнозиране се използва широко в планирането на устойчивостта, гражданската ангажираност и визиите базирани на участие. То се прилага от общини, младежки движения и групи на гражданското общество в подкрепа на приобщаващото, основано на ценности планиране на бъдещето.

Тази обратна логика насърчава откъсване от настоящите ограничения. Тя помага на младежите и фасилитаторите да изследват структурните промени, да преосмислят предразсъдъците и да съгласуват настоящите действия с дългосрочните цели. За разлика от линейното планиране, което може да ограничи креативността, като се фокусира само върху текущите възможности, ретроспективното планиране дава възможност на участниците да започнат със стремеж и да начертаят смели, постижими пътища.

Тази методология е идеална за обучения, местни процеси на планиране и училищни или младежки организации, където се насърчава целенасочено и творческо сътрудничество.

КАК НАСЪРЧАВА МИСЛЕНЕ ЧРЕЗ СТРАТЕГИЯ И ВЪОБРАЖЕНИЕ

Обратното прогнозиране насърчава участниците да мислят както по обхватен, така и по обоснован начин. Първият етап, „развиване на споделена визия“, изисква въображение и стремеж. Участниците са поканени да формулират как изглежда едно „по-добро бъдеще“, какви ценности поддържа и какви промени са настъпили. Този процес засилва младежкия глас, оптимизма и грамотността за бъдещето.

Следващите етапи от методологията изискват от участниците да проектират чрез обратно връщане път към това бъдеще. Този процес подкрепя системното мислене, стратегическата осъзнатост и уменията за планиране. Участниците трябва да вземат предвид:

- *Какво трябваше да се промени?*
- *Какви решения бяха взети?*
- *Кой трябваше да се включи?*
- *Какви препятствия бяха преодолени?*

Освен това, този процес естествено насърчава сътрудничеството. Младите хора трябва да създадат бъдеще, за което са съгласни, да преговарят за приоритети и да вземат решения за конкретни, осъществими стъпки. По този начин те укрепват лидерските умения и уменията за колективно вземане на решения.

Тъй като започва с желания резултат, обратното прогнозиране помага за предотвратяване на тунелно мислене. То позволява на младите хора да оспорят статуквото, да разпознаят настоящите ограничения и да предложат преобразяващи решения, вместо да се задоволяват с малки корекции (Robinson, 2003).

КАК Е СТРУКТУРИРАНО? ПОЕТАПЕН ПРОЦЕС

Упражненията за обратно прогнозиране са силно адаптивни по отношение на дължина и формат.
Обикновено една работилница трае от 90 до 120 минути, но може да бъде удължена на няколко сесии за по-задълбочено планиране.

Процесът обикновено се развива в пет ключови стъпки:

1. Визия за бъдещето (20-30 минути)

Участниците работят индивидуално или в малки групи, за да си представят желано бъдеще. Това може да е свързано с конкретна тема (напр. справедливо образование).
Визията трябва да бъде подробна и базирана на ценности. Какво се е променило? Кой има полза? Какви системи са налице?

2. Определяне на ключови етапи (20 минути)

Започвайки от предвиденото бъдеще, участниците се движат назад във времето. Те идентифицират основни промени или пробиви, които е трябвало да се случат. Те могат да включват нови политики, социални движения, иновации или промени в начина на мислене.

3. Картографиране на пътя (25-30 минути)

Участниците очертават времева линия или пътна карта, показваща как реалистично биха могли да се развият етапите. Те обсъждат необходимите действия, отговорните участници, нужните ресурси и предизвикателствата, които трябва да бъдат преодолени.

4. Планиране на действия за настоящето (15-20 минути)

Групите размишляват какво може да се направи сега, за да започне пътуването. Това включва идентифициране на малки, но стратегически стъпки, потенциални съюзници и непосредствени възможности за влияние върху промяната.

5. Групова рефлексия и споделяне (10-15 минути)

Всяка група представя своята визия и път. Участниците разсъждават върху получените прозрения, потенциалните приложения и как упражнението е променило разбирането им за свобода на действие, планиране и възможности.

ПРАКТИЧЕСКИ ПРИМЕРИ И ПРИЛОЖЕНИЯ

Обратното прогнозиране е особено ефективно, когато се прилага в реални обстоятелства, които изискват преобразяващо мислене. По-долу са дадени някои примери, в които младежки групи и организации са използвали тази методология ефективно.

През 2013 г., на годишната среща на Световния икономически форум в Давос, 200 млади световни лидери се събраха на Планетарен конгрес, за да използват обратното прогнозиране като инструмент за прогнозиране на по-устойчиво и справедливо бъдеще. Ръководени от експерти в области като управление, здравеопазване, медии и околна среда, участниците си представиха света през 2025 г. и работиха назад, за да определят действията, необходими за постигане на тяхната визия. Процесът разкри дълбоките взаимовръзки между глобалните системи и подчерта значението на сътрудничеството между секторите и поколенията. Тъй като те започнаха от идеално бъдеще, а не от настоящи ограничения, упражнението демонстрира как ретроспективният анализ може да вдъхнови практически стратегии за справяне със сложни глобални предизвикателства.

Неотдавнашна образователна интервенция на Азорските острови тества обратно прогнозиране с ученици от гимназия, за да насърчи мисленето за устойчивост. След посещение на местна гора с богато биоразнообразие, учениците преминаха през упражнение за обратно прогнозиране, за да си представят бъдещето ѝ 30 години напред и да разработят стратегически планове за постигане на предпочитаната от тях визия. Въпреки предизвикателствата при формулирането на сложни решения и свързването на настоящите действия с дългосрочни цели, участниците оцениха активния и основан на участието характер на метода. Упражнението насърчи критичното и хипотетично мислене и подчерта как обратното прогнозиране може да подпомогне образованието за устойчиво развитие, като насърчава системната осведоменост, креативността и гражданската отговорност сред младите хора.

НЕКА ОБОБЩИМ...

В заключение на тази подглава, обратното прогнозиране е метод, който култивира основни компетентности за бъдещето чрез комбинация от креативност, стратегия и действие. То насърчава младите хора да мислят последователно за това как социалните, политическите, технологичните и екологичните фактори си взаимодействат във времето, изграждайки системна осведоменост и стратегическо мислене. Чрез представяне на смели бъдещи перспективи и картографиране на стъпките за постигането им, то балансира стремежите с осъществимостта и засилва чувството за самостоятелност чрез планиране на действията.

Съвместният му характер подкрепя лидерските и комуникационните умения, докато рефлексията задълбочава етичната осъзнатост и себепознание, допринасяйки за цялостното развитие на уверени, готови за бъдещето хора, които променят нещата. В епоха на несигурност, обратното прогнозиране предлага на младите хора възможността да променят сценария. Вместо просто да реагират, те се учат да оформят бъдещето, като комбинират ясна визия с практически стъпки.

2.7 КОЛЕЛО НА БЪДЕЩАТА (FUTURES WHEEL)

Разработено от футуриста Джером К. Глен през 1971 г., то предлага структуриран начин за отделни лица или групи да обмислят потенциалните въздействия на конкретно събитие или развитие. То показва как една генерална промяна може да предизвика домино от вторични и третични ефекти – някои полезни, други неочаквани или дори разрушителни. Просто, но мощно, „Колелото на бъдещата“ насърчава системното мислене, критичното предвиждане и приобщаващия диалог.

Докато някои инструменти за прогнозиране се фокусират върху дългосрочни визии или стратегически пътища, други ни помагат да разберем ефектите от конкретни промени. „Колелото на бъдещата“ е един такъв метод – визуален и съвместен инструмент за изследване на преките и косвените последици от нововъзникващи тенденции, иновации или решения.

В младежки среди „Колелото на бъдещата“ е особено ефективно, защото съчетава абстрактно мислене с визуално картографиране. То кани младите хора да изследват верижните реакции на промяната чрез творчество, като същевременно основават мисленето си на структуриран анализ.
Това помага да се отговори на въпроса: Ако това се случи, тогава какво? И какво следва след това?

Цел на колелото при анализа на бъдещи въздействия

Основната цел на „Колелото на бъдещата“ е да разкрие ефектите от промяната. Когато се появи нова тенденция, идея или политика, нейните последици рядко се ограничават до една-единствена област. „Колелото на бъдещата“ помага тези каскадни ефекти да станат видими. То е полезно за:

- Предвиждане на както положителните, така и отрицателните последици от промяната
- Изследване на сложни взаимозависимости между системите (социални, технологични, екологични, икономически)
- Подпомагане на вземането на решения и планирането чрез изясняване на потенциалните резултати
- Насърчаване на размисъл по етични, културни и дългосрочни съображения

В младежката работа, „Колелото на бъдещата“ може да даде възможност на младите хора да разберат по-добре как днешните промени, независимо дали става въпрос за местно политическо решение или глобална технологична промяна, могат да оформят живота и общностите им по неочаквани начини. То също така подкрепя идеята, че всяко действие има множество последици, много от които се развиват с течение на времето и засягат други хора извън непосредствения кръг на въздействие.

Например, да предположим, че един град реши да внедри нова платформа за дигитално ангажиране на младежите. В този случай, колелото може да помогне на участниците да проучат не само желания резултат (по-добро участие на младежите), но и вторичните последици (дигитално разделение, увеличено събиране на данни) и последващите ефекти (промени в гражданската идентичност, нови политически поведения).

Как да създадете и интерпретирате колело на бъдещата

1. Дефинирайте генералната промяна или събитие

Започнете с конкретна промяна, иновация или тенденция. Това може да е нещо, което вече се е случило, или прогнозирано развитие. Примерите включват възхода на изкуствения интелект в образованието, национална политика за действия в областта на климата или промяна в местните програми за младежка заетост. Тази основна идея се поставя в центъра на страницата или дъската.

2. Идентифицирайте първичните въздействия

Попитайте участниците: Какви са непосредствените ефекти от тази промяна? Тези първични въздействия са разположени в кръг около централната идея. Те могат да включват промени в поведението, възможностите, рисковете или нуждите от ресурси. Насърчавайте откритата брейнсторминг стратегия и избягвайте филтрирането на идеите твърде рано.

3. Идентифицирайте вторичните въздействия

След това проучете последствията от вторичните въздействия. Какво може да се случи в резултат на тези първоначални промени? Това са въздействия от втори ред, поставени във втори външен пръстен. Участниците започват да мислят по-системно и осъзнават, че дори малки промени могат да доведат до по-широки трансформации.

4. Добавете третични въздействия (по избор)

Попитайте участниците: Какви са непосредствените ефекти от тези промени? Тези въздействия от трети ред са разположени във външен кръг около тези от втори ред. Те отново могат да включват промени в поведението, възможностите, рисковете или нуждите от ресурси.

5. Анализирайте и размислете

След като колелото е готово, отделете време, за да обсъдите:

- Кои въздействия са най-желателни или обезпокоителни?
- Какви непредвидени последици се появиха?
- Как са свързани ефектите помежду си?
- Какви възможности или предизвикателства възникват от тези резултати?

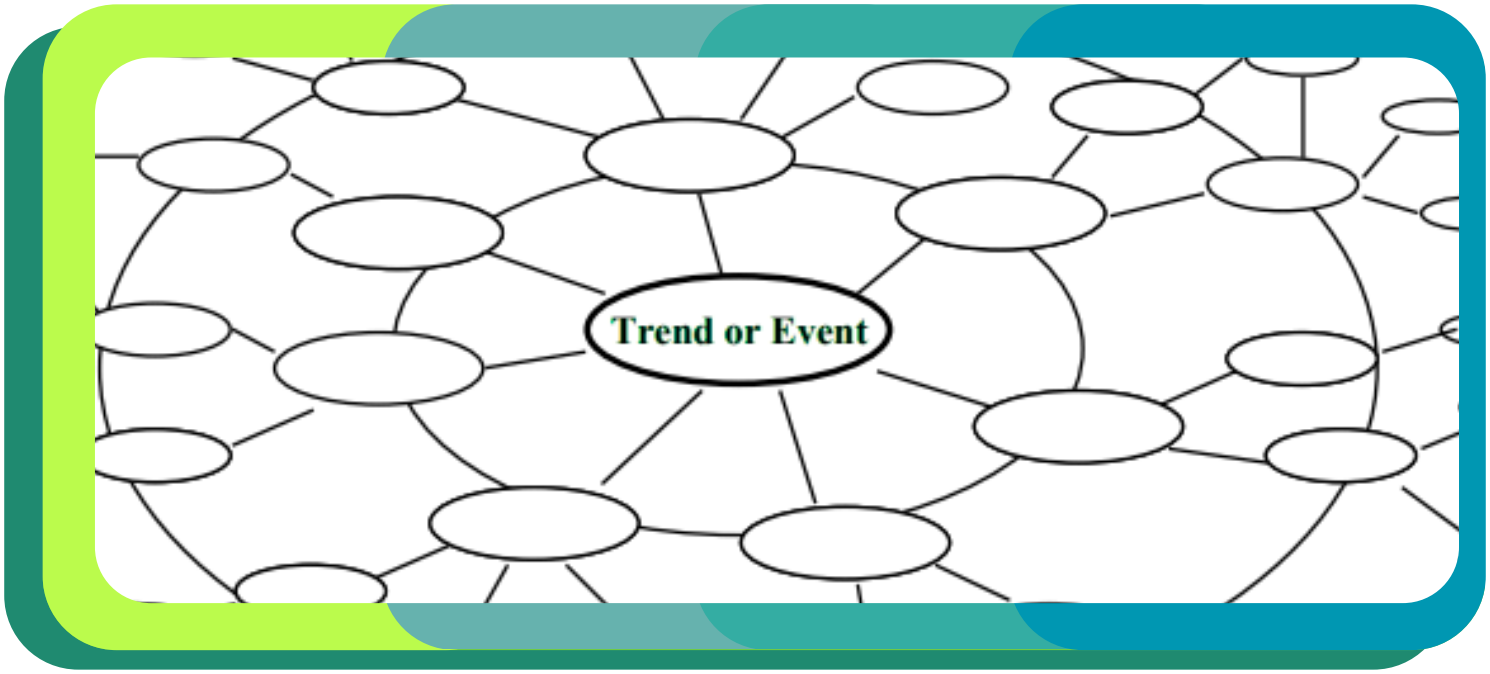
Фасилитаторите могат също да използват цветово кодиране или символи, за да разграничат положителните, отрицателните и несигурните ефекти. Тази визуална яснота помага на участниците да разсъждават критично и да идентифицират модели.

Финалното „Колело на бъдещата“ не е инструмент за прогнозиране. По-скоро е карта на мисленето – начин за изследване на възможностите, разширяване на хоризонтите и подпомагане на по-доброто вземане на решения чрез визуализиране на сложността.

Практическо приложение и примери от реалния свят

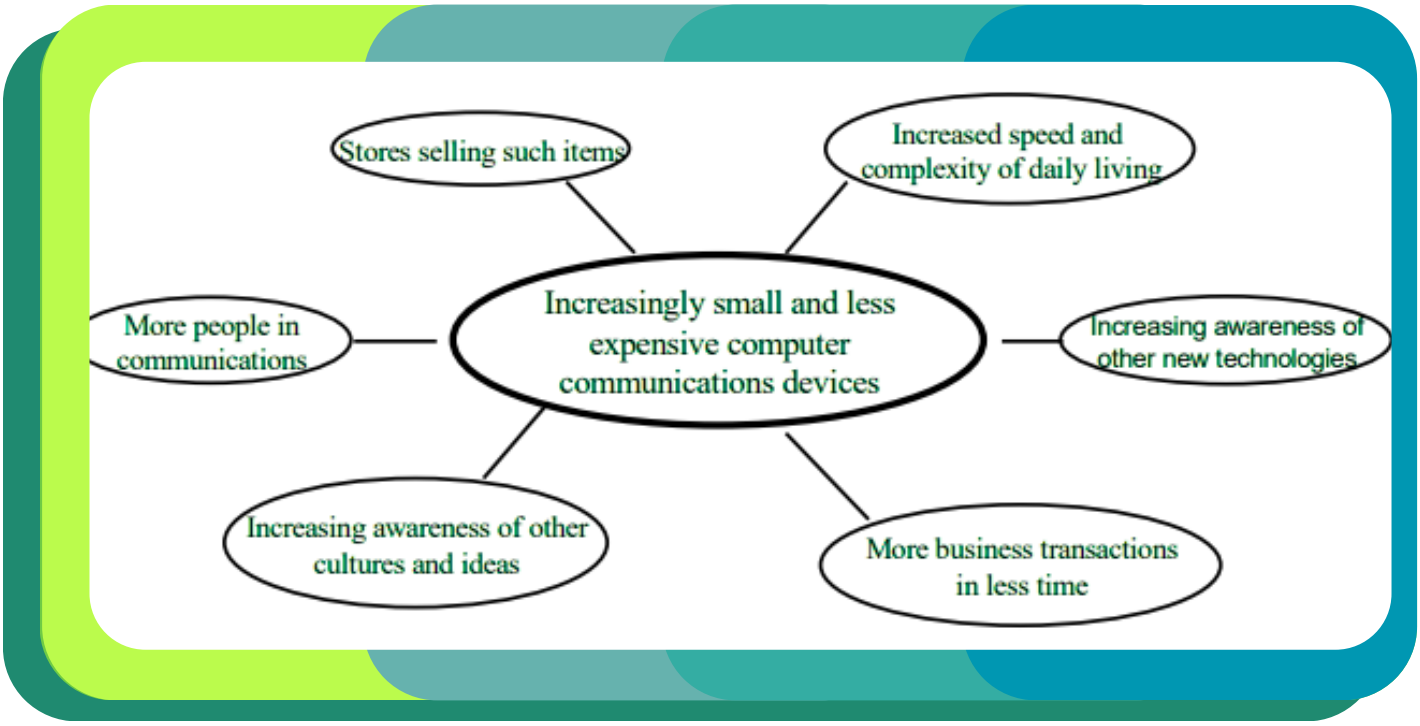
„Колелото на бъдещата“ се използва в различни сектори в подкрепа на стратегическото прогнозиране и планирането базирано на участие. Неговата гъвкавост и достъпност го правят особено подходящо за младежка работа, където визуалните и съвместните методи засилват ангажираността и разбирането.

Ето как изглежда колелото:

Фигура 4: Основно колело на бъдещата. Източник: „Futures Wheel“ от Дж. К. Глен, 2021 г., в „Методология за изследвания на бъдещето“ – версия 3.0, Проектът „Милениум“.

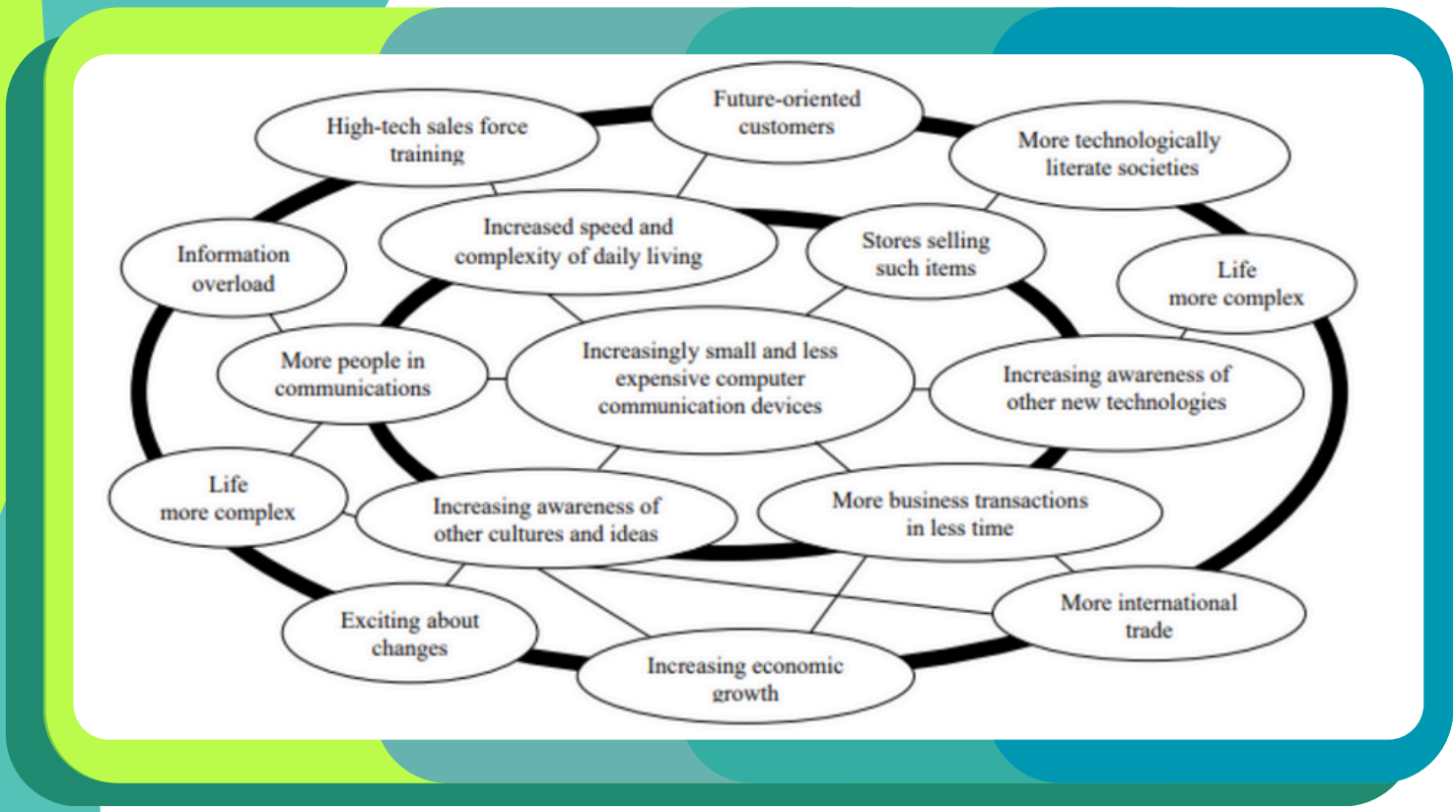
След като бъде определена тенденцията/ събитието, което ще бъде изследвано, участниците рисуват овали, които представляват основните му въздействия:

Фигура 5: Пример за първични въздействия на дадена тенденция. Източник: „Futures Wheel“ от Дж. К. Глен, 2021 г., в Методология за изследване на бъдещето / Версия 3.0, Проектът „Милениум“.

След това групата спира да мисли за първоначалната идея в центъра на Колелото на бъдещата. Вместо това, те трябва да помислят какво може да се случи в резултат на всеки основен ефект. Докато групата споделя тези последващи ефекти, в края на редовете се рисуват два или три кратки реда от всеки основен ефект.

По желание участниците могат да продължат с последващите въздействията от трети ред.

Фигура 6: Пример за първични и вторични въздействия на дадена тенденция. Източник: „Futures Wheel“ от Дж. К. Глен, 2021 г., в „Методология за изследване на бъдещето“ - версия 3.0, Проектът „Милениум“.

НЕКА ОБОБЩИМ...

Гореспоменатите примери показват как „Колелото на бъдещата“ помага на младите хора да разкрият слоевете сложност зад ежедневните промени. То ги обучава да се питат не само какво ще се случи след това, но и какво може да се случи поради това. Като практичен, визуален метод, то помага на младите хора да изследват последствията от промяната едновременно с дълбочина и креативност. По пътя си, то подхранва системното мислене, насърчава етичното размишление и изгражда съвместно решаване на проблеми – умения, които са все по-важни в днешния бързо променящ се свят.

Независимо дали се прилага в класната стая, младежкия център или обучение, „Колелото на бъдещата“ предлага динамично пространство за критично мислене, както и възможност за по-информирано и обмислено вземане на решения за бъдещето.

2.8 ДЕТЕКТИВИ НА БЪДЕЩЕТО: МЕТОДОЛОГИЯ ЗА СКАНИРАНЕ НА ХОРИЗОНТА (DETECTIVES OF THE FUTURE: A METHODOLOGY FOR HORIZON SCANNING)

„Детективи на бъдещето“ (базиран на „сканиране на хоризонта“) е интерактивен метод за прогнозиране, който насърчава участниците да възприемат перспективата на детектив. Процесът имитира реална детективска работа, като кара млади хора или други заинтересовани страни да идентифицират „признаци на новост“, като например заглавия на новини, местни иновации и нововъзникващи политики. След това участниците свързват тези признаци, за да разпознаят сигналите за промяна и нововъзникващите тенденции.

Още веднъж, за сканирането на хоризонта?

Сканирането на хоризонта, известно още като екологично сканиране, е процес на систематично наблюдение на ранни признаци на промяна, включително нововъзникващи проблеми, слаби сигнали и тенденции в различни области като технологии, общество, околна среда и политика. Въпреки че не предсказва бъдещето, то помага за разширяване на осведомеността за потенциалните развития. Сканирането на хоризонта често се използва като основа за други методи, като например колело на бъдещата и изграждане на сценарии.

Как насърчава критичното мислене и творческото прогнозиране

Една от ключовите силни страни на „Детективи на бъдещето“ е способността му да развива основни умения за бъдеща грамотност.

Започва се със засилване на критичното мислене. Участниците биват насърчавани да погледнат под повърхността на текущите събития и новини, да поставят под въпрос информацията, която получават, и да изследват различни гледни точки. Вместо да бързат със заключения, те се учат да разпознават личните си пристрастия и да разсъждават върху собствените си предположения.

Този процес изгражда по-голяма осведоменост за това как се формират моделите – независимо дали те се основават на реални сигнали или са оформени от селективно внимание и предразсъдъци. Както се подчертава в наръчника Youth4Foresight, подобен критичен анализ помага на младите хора да станат по-внимателни, информирани и рефлективни в ангажираността си със света около тях.

Методологията също така насърчава творческото прогнозиране. Докато участниците групират и обозначават тенденциите, те биват насърчавани да си представят и описват промяната по оригинален начин. Вместо да използват общи термини като „технологии“ или „образование“, те биват подтикнати да посочат по-конкретни динамики, като например „нарастващи етични дебати около изкуствения интелект“ или „водени от младежите иновации в обучението в селските райони“. Този подход изисква както въображение, така и интерпретация, съчетавайки задълбочен анализ с творческо мислене.

И накрая, съвместният и поетапен характер на тази инициатива подкрепя богат системен подход на мислене. Участниците участват в открити дискусии, където се учат да забелязват и свързват фини сигнали, които сочат към по-широки обществени промени. Те започват да виждат как технологиите, околната среда, културата и политиката са свързани помежду си (Systems Innovation, 2019).

Чрез този процес, „Детективи на бъдещето“ насърчава форма на стратегическо мислене, която е едновременно основана на сложността на реалния свят и подхранвана от въображението. Тя дава на участниците инструментите да изследват смели, креативни отговори на предизвикателствата на едно несигурно бъдеще.

КАК Е СТРУКТУРИРАНО?
ПОЕТАПЕН ПРОЦЕС

Това упражнение обикновено отнема между 90 и 120 минути. Можете обаче да го адаптирате към размера, възрастта и нуждите на вашата група, както и към времето, с което разполагате.

1 ИНДИВИДУАЛНО ЧЕТЕНЕ (15 МИНУТИ)

Участниците преглеждат подбрана селекция от „признаци на новото“ – кратки заглавия или статии, отразяващи обществените развития. Те разглеждат нововъзникващите модели и основните причини.

2 ГРУПОВА РЕФЛЕКСИЯ (15-20 МИНУТИ)

Участниците споделят своите наблюдения в малки групи и обсъждат кои развития изглеждат значими или изненадващи.

3 ОБЕДИНЯВАНЕ И ИМЕНУВАНЕ (20-25 МИНУТИ)

Групите събират своите знаци в тематични групи и наименуват всяка група, използвайки описателен език, фокусиран върху това, което се променя.

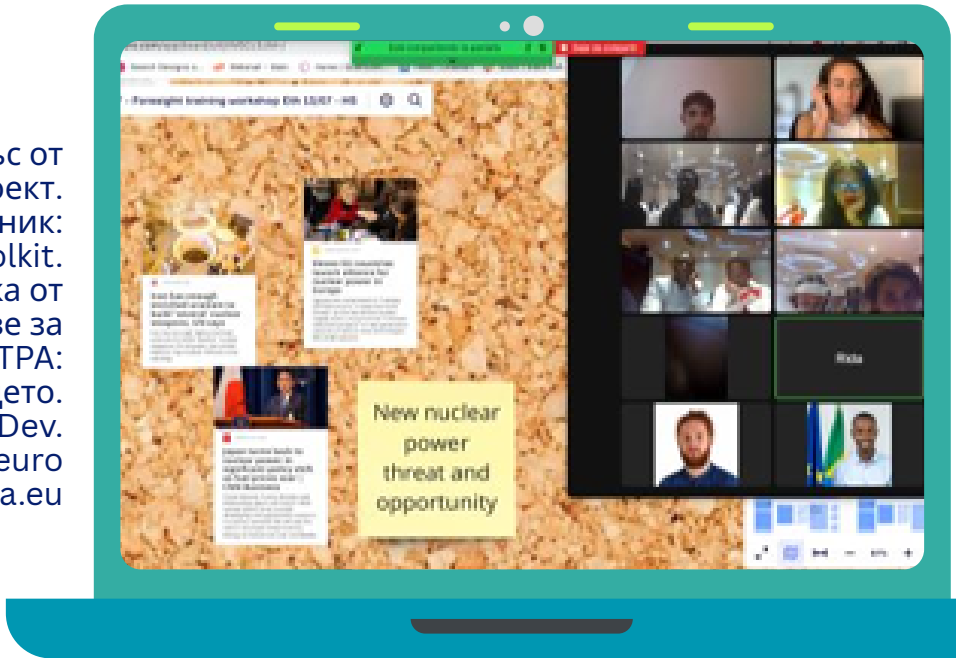
4 СПОДЕЛЯНЕ НА ПРОЗРЕНИЯ (20 МИНУТИ)

Всяка група представя своите открития, предлагайки поглед върху ключови тенденции, нововъзникващи динамики и възможни последици.

5 ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗМИСЛИ (10-15 МИНУТИ)

Участниците размишляват върху наученото, оценявайки способността си да забелязват слаби сигнали и да прилагат този нов начин на мислене в личния и/или професионалния си живот.

Забележителен пример може да се види в Етиопия, където членове на Youth Sounding Board взеха участие в хибриден семинар. Въпреки че се сблъскаха с някои технически предизвикателства, като проблеми с интернет връзката и ограничен опит с дигиталните инструменти, общата обратна връзка беше много положителна. Участниците споделиха, че сесията им е помогнала да се ангажират по-задълбочено с текущите развития в собствения си регион и да идентифицират възможни двигатели на промяната. Опитът промени перспективата им от просто получаване на информация към по-критично и рефлективно мислене за бъдещето.

Фигура 7: Откъс от етиопския проект. Източник: Youth4Foresight Toolkit. (2024). Мрежа от центрове за прогнозиране INTPA: Детективи на бъдещето. Capacity4Dev. https://capacity4dev.europa.eu

В допълнение към настоящите си приложения, младежки тематични комитети могат да прилагат тази методология последователно, независимо дали е месечно или тримесечно, за да наблюдават и оценяват ефективно промените в определените от тях области на фокус. Те могат да включват критични въпроси свързани с образование, изменение на климата и дигитално участие. Чрез провеждане на редовни оценки тези комитети могат да събират ценна информация, която да мотивира техните стратегии и инициативи.

Училищата и неправителствените организации (НПО) също могат да прилагат тази методология в класните стаи или обучения, като помагат на учениците да развият по-задълбочено разбиране за ключови понятия като медийна грамотност и мислене за бъдещето. Този практически подход дава на младите хора инструментите за ориентиране в днешния сложен информационен пейзаж и ги насърчава да обмислят ролята си в оформянето на бъдещото развитие на обществото.

Местните власти могат допълнително да обогатят процесите на планиране с участието на младежите, като включат тази методология в консултации, ангажиращи младите хора. Това гарантира, че иновативните и напредничави перспективи от по-младите поколения са интегрирани в разработването на политики. Това сътрудничество не само насърчава чувството за отговорност сред младите хора, но и води до по-подходящи и отзивчиви политики, които отговарят на нуждите и стремежите на общността. Като цяло, систематичното използване на тази методология в различните сектори може значително да подобри диалога, обучението и растежа сред младежите, преподавателите, неправителствените организации и служителите на местните власти.

НЕКА ОБОБЩИМ...

„Детективи на бъдещето“ е гъвкав и ангажиращ метод за прогнозиране, достъпен за всички. Той въвежда практически инструменти и насърчава любопитство, осъзнатост и готовност за промяна. В свят, където несигурността е част от ежедневието, тези умения не са просто полезни – те са от съществено значение. Тази методология може да се използва за еднократна работилница или като част от редовна практика за „сканиране на хоризонта“. Тя предлага лесен начин за навлизане в стратегическото прогнозиране и, което е по-важно, помага за възпитаването на мислещи, креативни и готови за бъдещето граждани.

2.9 2X2 МАТРИЦА (2X2 MATRIX)

2x2 матрицата е динамичен и експериментален метод, който дава възможност на младите хора да изследват и проектират алтернативни бъдещи развития по структуриран, но креативен начин. Участниците работят съвместно, за да идентифицират две критични несигурности като ключови двигатели на промяната, чиито резултати са силно непредсказуеми, и ги използват, за да създадат четири различни бъдещи сценария. Всеки сценарий отразява различна комбинация от това как тези несигурности биха могли да се развият, насърчавайки участниците да си представят широк спектър от възможности.

Младите хора участват в процес на сканиране на средата си, разпознаване на модели и интерпретиране на сигнали за промяна. След като ключовите несигурности бъдат идентифицирани, участниците ги позиционират по хоризонтална и вертикална ос, за да изградят 2x2 матрица. Тази проста визуална рамка служи като основа за разказване на истории, стратегическо мислене и по-задълбочено разбиране на сложни системи.

Методологията на 2x2 матрицата е вкоренена в принципите на разработването на проучвателни сценарии – проактивен подход за прогнозиране, който надхвърля предвижданията и обхваща несигурността. Вместо да се опитва да прогнозира едно-единствено бъдеще, този метод кани и предизвиква участниците да разширят своите перспективи, да изследват множество правдоподобни бъдещи варианти и да обмислят как днешните действия могат да повлияят на утрешните резултати. По този начин младите хора не само изграждат критично мислене и развиват креативност, но също така развиват и устойчивост и адаптивност – основни умения за навигиране в нашия бързо променящ се свят.

Този метод се използва широко в инициативи за грамотност относно бъдещето, стратегически прогнози и обучения. Той е особено ефективен в младежки консултативни органи, училища, общини и организации на гражданското общество, които целят да дадат възможност на младите хора да вземат активно участие в оформянето на бъдещи политики, общности и иновации.

КАК ДА ДЕФИНИРАМЕ КЛЮЧОВИ НЕСИГУРНОСТИ И ДА ГИ ПРЕДСТАВИМ В МАТРИЦАТА:
ПОЕТАПЕН ПРОЦЕС

1 ОСНОВЕН ВЪПРОС

За да започнете процеса с 2x2 матрицата, първо трябва да определите основния въпрос, който искате да изследвате. Този въпрос задава фокуса за бъдещото ви изследване. Важно е темата да е ясна, както и участниците да определят времеви хоризонт. Това им дава ясна рамка на въображението и мисленето им, като същевременно прави сценариите по-обосновани и практични. Примерен въпрос: „Пред какви бъдеща могат да се изправят младите хора в гражданското участие до 2035 г.?“

2 ДВИЖЕЩИ СИЛИ

Продължете с анализа на оперативната среда и търсенето на движещи сили - фактори, които биха могли да повлияят на бъдещето на темата. Търсете нововъзникващи тенденции, ранни сигнали за промяна, несигурности, промени в технологиите, обществото, политиката, околната среда и икономиката.
Например, по време на работилница за младежко участие, участниците могат да проучат фактори, които включват нарастващо недоверие в политическите институции, възход на децентрализираните дигитални мрежи, разширяваща се роля на изкуствения интелект във вземането на решения.

3 ДВЕ КЛЮЧОВИ ДВИЖЕЩИ СИЛИ

След това идентифицирайте две критични несигурности. От събраните фактори изберете двете най-критични несигурности. Не забравяйте, че те трябва да са силно въздействащи (те биха могли драстично да оформят бъдещето) и силно несигурни (тяхната бъдеща посока е непредсказуема).
В нашия пример две критични несигурности могат да бъдат:
Движеща сила 1 - Ниво на доверие на младежите в институциите (Високо ⇔ Ниско)
вижеща сила 2 - Регулиране на цифровите граждански платформи (Строго ⇔ Отворено)
Тези две несигурности ще станат основата на нашата 2x2 матрица.

4 КРАЙНО ПРОТИВОПОЛОЖНИ ЦЕЛИ

Познавайки движещите сили, е време да дефинираме крайните противоположни точки на всяка неопределеност. Всяка неопределеност трябва да бъде описана по спектър с два ясни и крайни точки.

В нашия случай, за младежкото доверие, имаме:
силно доверие в институциите ⇔ дълбок скептицизъм и недоверие; а за регулирането на цифровите платформи имаме: строг държавен надзор ⇔ пълна свобода и децентрализация.
Тази стъпка гарантира, че получените сценарии ще бъдат отчетливи и стимулиращи.

5 СЪЗДАЙТЕ МАТРИЦАТА (ИЛИ ИЗПОЛЗВАЙТЕ ПРЕДОСТАВЕНИЯ ШАБЛОН)

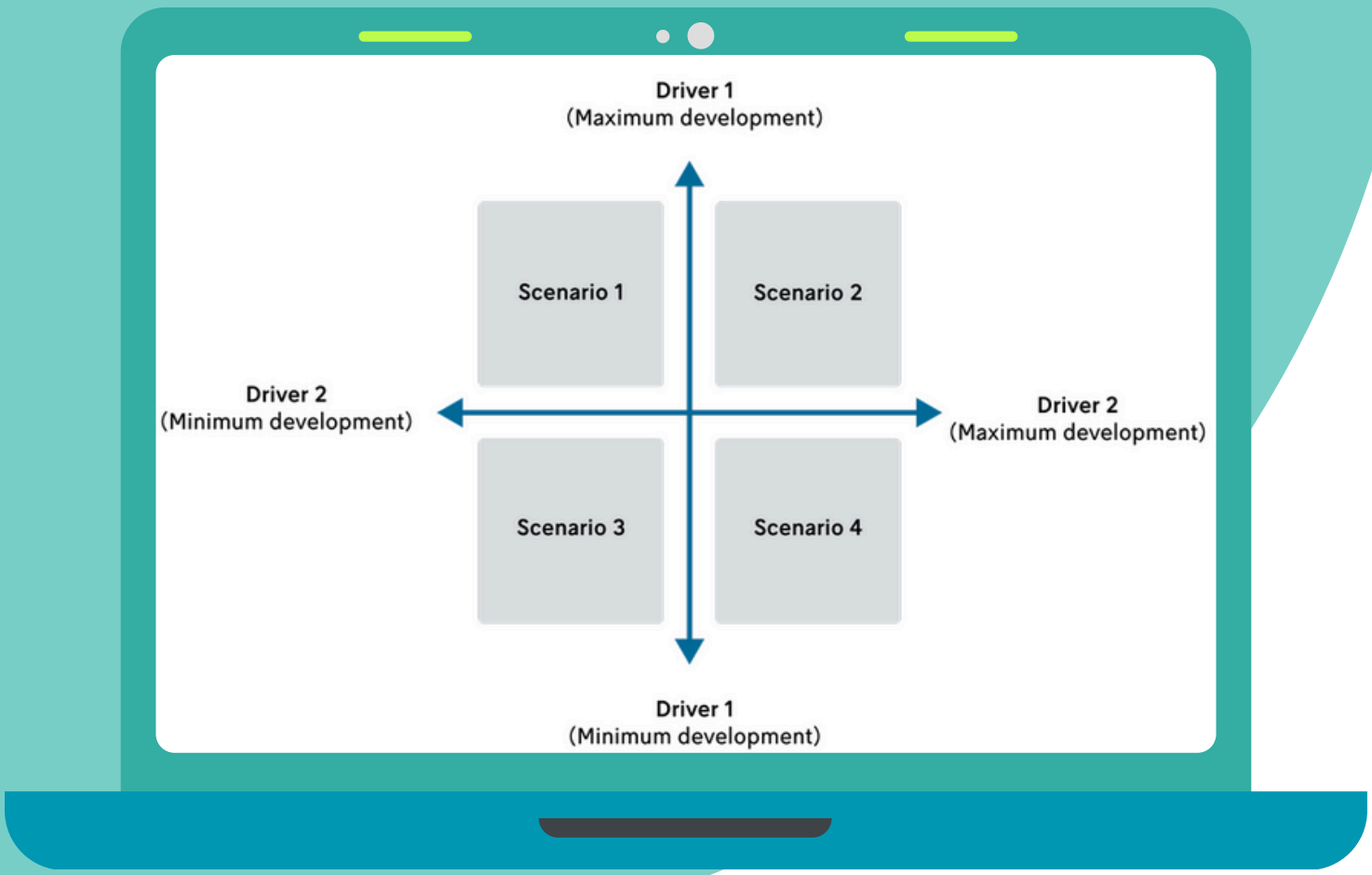
Начертайте две пресичащи се оси върху голям лист или дъска. Означете едната ос с първата неопределеност и двете ѝ крайни точки. След това означете втората ос с втората неопределеност и двете ѝ крайни точки. По този начин ще създадете четири квадранта, всеки от които представлява различна комбинация от резултати.

6 ОПИШЕТЕ СЦЕНАРИИТЕ

Разработете и наименувайте сценариите. Помолете участниците да си представят как би могло да изглежда бъдещето на всеки квадрант и да опишат накратко основното послание на всеки сценарий. След като сценариите са готови, поканете участниците да ги назоват, така че заглавието ясно да показва специфичните и уникални характеристики на този сценарий.

В нашия пример участниците могат да създадат кратки описания, отговарящи на:

- Какъв вид младежко участие се случва?
- Какви предизвикателства или възможности съществуват?
- Как се развиват социалната, политическата или технологичната динамика?

Фигура 8: Примерна 2x2 матрица за планиране на сценарии Източник: Futures Platform. https://www.futuresplatform.com/blog/2x2-scenario-planning-matrix-guideline

КРЕАТИВНИТЕ ИМЕНА ПОМАГАТ ВСЕКИ СЦЕНАРИЙ ДА БЪДЕ ЯРЪК И ЗАПОМНЯЩ СЕ

	СТРОГА ДИГИТАЛНА РЕГУЛАЦИЯ	ОТВОРЕНИ ДИГИТАЛНИ ПЛАТФОРМИ
ВИСОКО ДОВЕРИЕ СРЕД МЛАДЕЖИТЕ	Структурирано гражданско участие	Младежки движения, водени от платформи
НИСКО ДОВЕРИЕ СРЕД МЛАДЕЖИТЕ	Охраняемо участие	Дигитални бунтове

ОПИШЕТЕ СЦЕНАРИИТЕ

Този метод може да бъде ценен и приложим на различни нива и в различни условия. Младежките групи могат да интегрират 2x2 матрицата в текущата си работа, като провеждат тримесечни сесии за изграждане на сценарии, за да наблюдават и преоценяват възникващите промени в ключови области като образование, действия по климата, младежка заетост и управление на технологиите. Редовното използване на матрицата не само изостря уменията за прогнозиране, но и засилва стратегическите дискусии и процесите на планиране.

Училищата и неправителствените организации могат да прилагат 2x2 матрицата в рамките на проектно-базирано обучение, семинари за мислене за бъдещето или часове по гражданско образование.

Насърчаването на учениците да картографират алтернативни бъдещи развития подобрява системното им мислене, медийната грамотност и стратегическата креативност - критични умения за навигиране във все по-сложен свят.

Местните власти могат също така да обогатят процесите на участие, като включат 2x2 матрицата в консултациите с младежи и упражненията за визуализиране. Включването на младите хора в структурирано проучване на сценарии помага да се гарантира, че политиките са произлезли от разнообразни, насочени към бъдещето перспективи и насърчават по-силно чувство за гражданска ангажираност сред младите.

Като цяло, систематичното използване на 2x2 матрицата в различните сектори може значително да подобри грамотността за бъдещето, диалога и активността сред младите хора, преподавателите, неправителствените организации и политиците, полагайки основите за по-устойчиво, приобщаващо и иновативно бъдеще.

НЕКА ОБОБЩИМ...

2x2 матрицата е практичен, креативен инструмент, който помага на младите хора да преминат от забелязване на сигнали за промяна към изграждане на структурирани, разнообразни сценарии за бъдещето. Чрез тези прости стъпки те развиват по-дълбоко разбиране за промяната и несигурността - и как днешните избори могат да оформят утрешния свят. Инструментът ни напомня, че бъдещето не е фиксирано; има множество бъдеща и настоящите ни действия оформят нашето собствено.

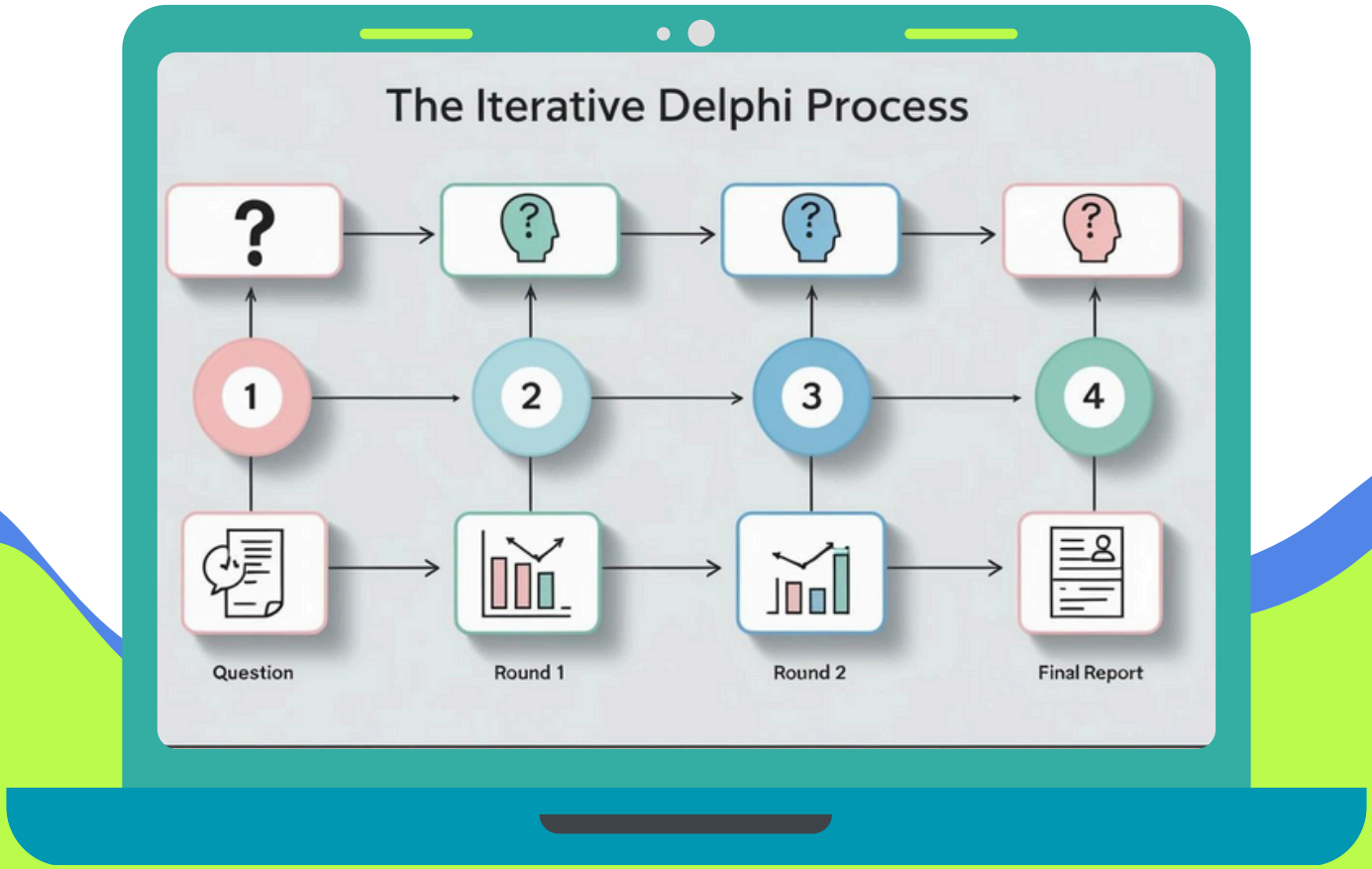
2.10 ДРУГИ МЕТОДОЛОГИИ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ

Докато основни методи като „Разказване на бъдещето“ и „Изграждане на сценарии“ формират гръбнака на много дейности по прогнозиране в младежката работа, няколко други техники предлагат уникални перспективи и възможности. Разбирането на тези допълнителни инструменти ви позволява, като младежки работници, да адаптирате подхода си още по-ефективно, да се справите с различни видове въпроси, ориентирани към бъдещето, и да обогатите учебния опит на младите хора.

Следователно, тази глава изследва селекция от тези методи: експертно ръководената техника Делфи, фокусираните върху изненадата Wild cards (непредвидими събития) и слабите сигнали, обичайната практика за фокусиране върху няколко ключови сценария и взаимосвързаността, разкрита чрез анализа на кръстосаното въздействие. Ще разгледаме какво представляват те, как работят и, което е важно, как могат да бъдат адаптирани и приложени по ангажиращ начин в условията на младежка работа.

МЕТОД ДЕЛФИ: ДОКОСВАНЕ ДО КОЛЕКТИВНАТА МЪДРОСТ

Методът Делфи е структуриран начин за събиране на мнения и работа за постигане на консенсус сред група знаещи хора (често наричани „експерти“) по определена тема, без да е необходимо те да се срещат лице в лице. Той използва множество кръгове с въпросници, като между тях се предоставя обратна връзка. Основната идея е, че колективната, структурирана преценка често е по-точна от индивидуалните мнения, особено по сложни или несигурни теми.

Фигура 9: Итеративният процес на Делфи Източник: автор.

КАК РАБОТИ (ТРАДИЦИОННО):

Идентифицирайте проблема и изберете експерти:
Ясно дефинирайте нужния въпрос или прогноза. Изберете разнообразен панел от експерти, свързани с темата.

Въпросник за Кръг 1:
Изпратете отворен въпросник на експертите, като ги попитате за техните първоначални мнения, прогнози или идеи.

Анализирайте и обобщете:
Съберете анонимните отговори. Определете ключови теми, аргументи и области на съгласие или несъгласие.

Въпросник за Кръг 2:
Изпратете нов въпросник, който включва обобщение на резултатите от Кръг 1 (анонимно).

Помолете експертите да прегледат обобщението и да преразгледат първоначалните си мнения, като посочат причини за своите виждания, особено ако те се различават значително от средните за групата.

Повторете анализа и обратната връзка: повторете стъпки 3 и 4 за един или повече кръгове. Целта е да се види дали мненията се доближават към консенсус или дали различните гледни точки остават стабилни.

Окончателен доклад:
Обобщете крайните резултати, като подчертаете нивото на консенсус, ключовите прозрения и оставащите разногласия.

АДАПТИРАНЕ В МЛАДЕЖКАТА РАБОТА:

Въпреки че традиционно се използват формални експерти, Делфи може да се адаптира:

- **Местни „експерти“:** Вместо учени, използвайте лидери на общности, собственици на местен бизнес, опитни младежки работници или дори по-възрастни младежи със специфични познания (напр. по местни екологични проблеми, тенденции в младежката заетост).
- **Фокус върху приоритетите:** Използвайте го, за да помогнете на младежки съвет или проектна група да приоритизират проблеми или потенциални решения. Задавайте въпроси като: „Кои са най-важните предизвикателства пред младите хора в нашия град през следващите 5 години?“ или „Върху кои действия трябва да се съсредоточи нашата група?“
- **Опростена обратна връзка:** Вместо сложни статистически обобщения, предоставете качествени обобщения на ключови аргументи от предишния кръг.
- **Дигитални инструменти:** Използвайте онлайн инструменти за анкети (като Google Forms, SurveyMonkey) или дори структурирани имейли, за да управлявате процеса лесно и да запазите анонимност.
- **Комбинирайте с дискусия:** Използвайте резултатите от Делфи като отправна точка за работилница на живо, за да обсъдите идентифицираните области на съгласие и несъгласие.

КОГА И ЗАЩО Е ПОЛЕЗНО ЗА МЛАДЕЖКАТА РАБОТА:

- **Събиране на разнообразни мнения:** Полезно е, когато искате структурирана информация от различни заинтересовани страни по въпросите на младежта, без натиска от дебати лице в лице, които влияят на мненията.

- **Развиване на споделено разбирателство:** Това може да изясни различните гледни точки по сложен проблем, засягащ младите хора.

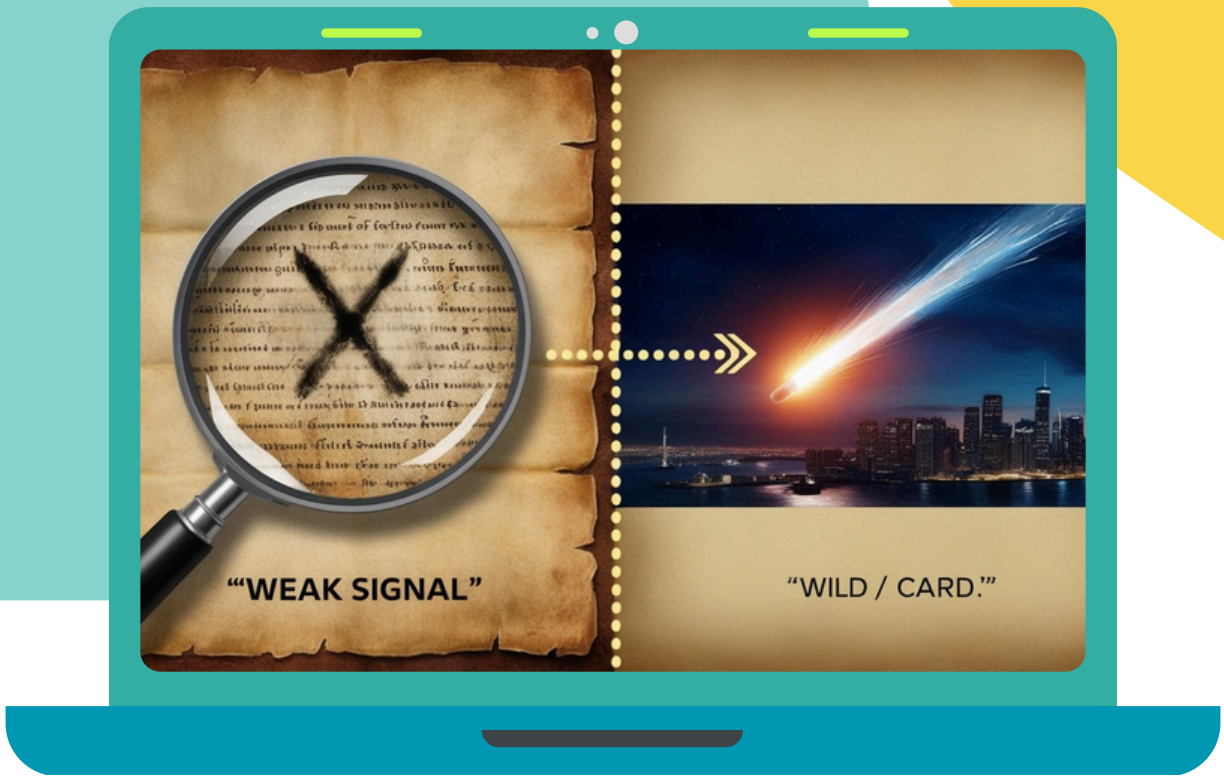
- **Приоритизиране:** Помага на групите да вземат колективни решения относно приоритетите, когато ресурсите са ограничени.

- **Овластяване на гласа на младите хора (адаптирано):** Когато самите младежи действат като „експерти“ по собствения си опит и перспективи, това потвърждава техните знания.

WILD CARDS И СЛАБИ СИГНАЛИ: ПОДГОТОВКА ЗА НЕОЧАКВАНОТО

„Wild cards“ се отнася до специфични, въображаеми бъдещи събития, които имат малка вероятност да се случат, но биха могли да имат много голямо въздействие, ако се случат. Тези събития могат да включват големи технологични пробиви, внезапни екологични кризи, неочаквани политически промени, социални катаклизми или всяка ситуация, която може значително да промени обстоятелствата.

За разлика от това, слабите сигнали са едва доловими, често двусмислени улики, които могат да подсказват за значителна промяна или потенциална поява на неочаквана ситуация. Тъй като не съответстват на настоящите ни ментални модели, слабите сигнали лесно се пренебрегват или отхвърлят. Те са склонни да бъдат изненадващи и често оспорват съществуващите предположения.

Фигура 10: Илюстрация на слаб сигнал и wild card Източник: автор.

КАК РАБОТИ:

1 **Сканиране за аномалии (Слаби сигнали):** Насърчавайте младите хора (и себе си) активно да търсят неща, които изглеждат изненадващи, странни, противоречащи на интуицията или не на място в новините, социалните медии, технологиите, изкуствата или ежедневието. Попитайте: „Какво видяхте наскоро, което ви накара да си помислите: „Хм, това е странно“ или „Не очаквах това“?“

2 **Тълкуване на сигнали:** Обсъдете тези слаби сигнали. Какво биха могли да означават? За каква по-голяма промяна биха могли да намекват? Не правете прибързани заключения; проучете множество интерпретации.

3 **Представяне на неочаквани ситуации:** Въз основа на сигналите или по-общи тенденции, обмислете потенциални събития с голямо въздействие и ниска вероятност, свързани с фокуса на групата (напр. „Ами ако основният достъп до интернет стане безплатен за всички за една нощ?“, „Ами ако се появи ново младежко движение в световен мащаб, заобикаляйки традиционната политика?“).

4 **Проучване на въздействията:** За избрано непредвидимо събитие, използвайте методи като Колело на бъдещата или обикновена дискусия, за да проучите потенциалните последици, както положителни, така и отрицателни. Как би се отразило това на младите хора? Какви нови предизвикателства или възможности биха възникнали?

5 **Изграждане на устойчивост:** Обсъдете как групата, общността или отделните лица биха могли да се подготвят за или да реагират на такива неочаквани събития. Какви умения или ресурси биха били необходими?

АДАПТИРАНЕ В МЛАДЕЖКАТА РАБОТА:

- **Балансирайте с положителни изненади:** Не се фокусирайте само върху негативните смущения; проучете и положителните неочаквани изненади (напр. внезапно излекуване на сериозно заболяване, пробив в устойчивата енергия).
- **Връзка с креативността:** Използвайте метода “wild card” като подкана за творческо писане, рисуване или сценарии за разказване на бъдещето.

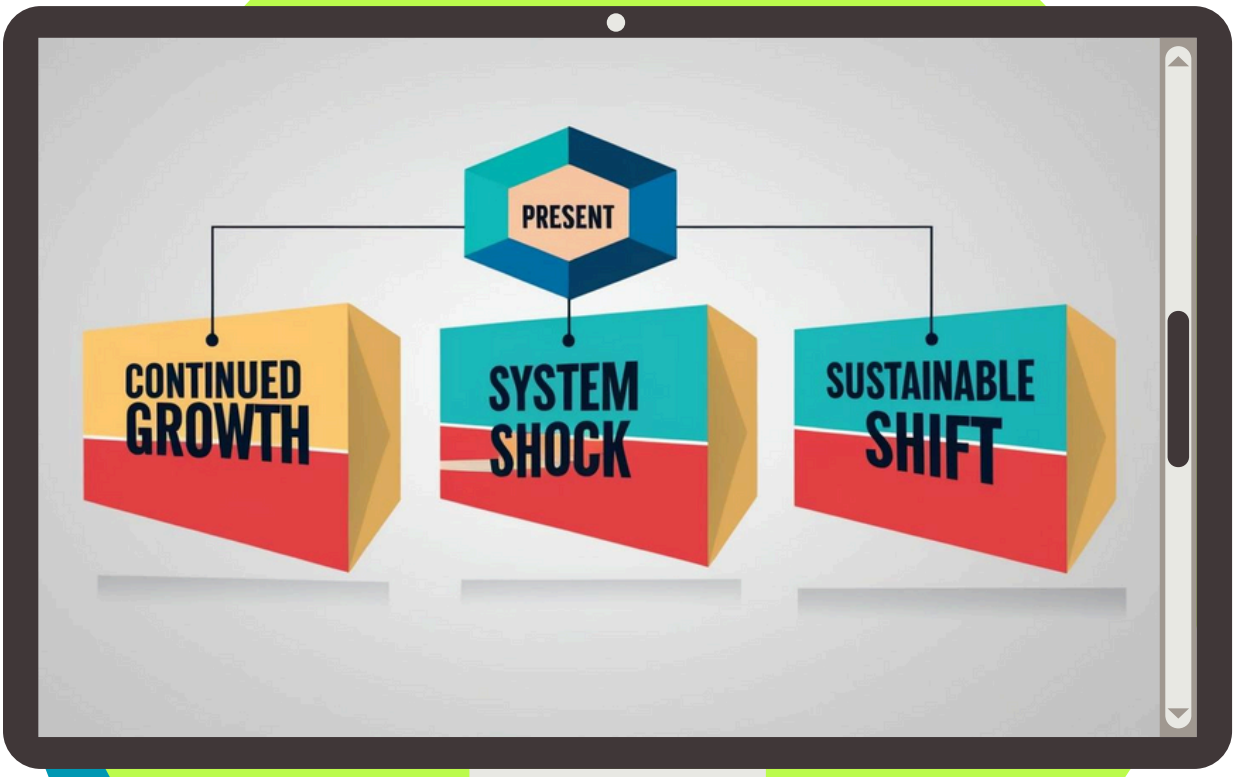
- **Превърнете го в игра:** Представете „Откриване на слаби сигнали“ като забавна детективска игра или дейност от типа „Новини от бъдещето“.
- **Фокус върху релевантността:** Уверете се, че въображаемите непредвидими събития са релевантни за живота и интересите на младите хора (напр. бъдещето на образованието, социалните връзки, местната общност).

КОГА И ЗАЩО Е ПОЛЕЗНО ЗА МЛАДЕЖКАТА РАБОТА:

- **Стимулиране на креативността:** Представянето на радикални промени може да даде тласък на иновативни идеи и решения.
- **Осъзнаване на риска:** Помага на групите да обмислят потенциални уязвими точки и как да ги омекотят, без да бъдат прекалено паникьосани.

- **Предизвикателни предположения:** Разтърсват линейното мислене и помагат на младите хора да разберат, че пътят от настоящето към бъдещето не винаги върви в права посока.
- **Изграждане на адаптивност:** Насърчава мисленето за гъвкавост и реактивност в условията на неочакваното.

3 „СЦЕНАРИИ?“: ФОКУСИРАНЕ ВЪРХУ ПРОУЧВАНЕТО

Това не е отделен метод за прогнозиране като Делфи или сканиране на хоризонта. Вместо това, той се отнася до общ и практичен подход в изграждането на сценарии: умишлено разработване на малък, управляем брой (често 3 или 4) различни и контрастни сценарии, за да се изследва бъдещето, вместо да се губим в безброй възможности.

Фигура 11: Модел с три сценария Източник: автори.

КАК РАБОТИ (КАТО ЧАСТ ОТ ИЗГРАЖДАНЕТО НА СЦЕНАРИЙ):

Вместо да се опитват да картографират всяко възможно бъдеще, проектите със сценарии често се стремят да създадат няколко архетипни истории, които улавят фундаментално различни посоки, в които бъдещето може да поеме. Често срещани варианти включват:

БАЗОВО НИВО + КРАЙНОСТИ:

Сценарий „обичайно поведение“ или продължаване на текущите тенденции, в контраст с по-оптимистични/желани и песимистични/предизвикателни алтернативи.

РЕЗУЛТАТИ ОТ 2X2 МАТРИЦА:

Четирите различни сценария, генерирани чрез нанасяне на две критични несигурности една спрямо друга (както е подробно описано в метода на 2x2 матрицата).

АРХЕТИПНИ РАЗКАЗИ:

Използване на установени рамки като „Четирите бъдещи сценария“ на Dator (растеж, колапс, дисциплина, трансформация) за структуриране на сценариите.
Ключът е всеки сценарий в набора да бъде правдоподобен, вътрешно последователен и значително различен от останалите, за да може ефективно да предизвика мисленето и да тества стратегиите.

АДАПТИРАНЕ В МЛАДЕЖКАТА РАБОТА:

- **Поддържайте го управляемо:** Особено когато работите с младежи или в ограничени времеви рамки, фокусирането върху 3-4 сценария прави процеса по-малко обременяващ и по-лесен за разбиране.

- **Подчертайте контраста:** Уверете се, че разработените сценарии изглеждат наистина различни, за да предизвикате по-богат разговор относно изборите и последствията.

- **Използвайте теми, които могат да бъдат обвързани с младите хора:** Базирайте сценариите на теми, пряко свързани с младите хора (напр. 3 сценария за бъдещето на училището, 3 сценария за местния транспорт).

КОГА И ЗАЩО Е ПОЛЕЗНО ЗА МЛАДЕЖКАТА РАБОТА:

- **Яснота и комуникация:** Малък набор от различни сценарии е по-лесен за разбиране, обсъждане и комуникация, отколкото голям набор от възможности.

- **Стратегическо мислене:** Позволява на групите ефективно да тестват своите идеи или планове в редица различни бъдещи контексти („Ще работи ли нашият проект в сценарий А? Ами в сценарий Б?“).

- **Вземане на решения:** Помага за откриване на ключови несигурности и потенциални компромиси чрез сравняване на резултатите от различни сценарии.

- **Фокус:** Предотвратява твърде широкото или абстрактното упражнение за прогнозиране.

АНАЛИЗ НА КРЪСТОСАНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ: РАЗБИРАНЕ НА ВЗАИМОВРЪЗКИТЕ

Анализът на кръстосаното въздействие е метод, използван за изследване и оценка на това как различни тенденции, събития или променливи си влияят взаимно в рамките на една система. Той надхвърля разглеждането на факторите поотделно и се фокусира върху техните зависимости помежду им - как промяна в една област може да предизвика или възпрепятства промяна в друга.

Cross Impact Matrix

	Variable 1	Variable 2	Variable 3	Variable 4	Variable 5
Variable 1		+	+		-
Variable 2	-		-		+
Variable 3	-	+		+	
Variable 4	+	-			+
Variable 5	+	+	-	+	

+	Strong Positive
+	Positive
	Neutral
-	Negative
-	Strong Negative

Фигура 12: Матрица на кръстосаното въздействие Източник: Discover Your Solutions LLC. https://discoveryoursolutions.com/toolkit/cross_impact_matrix.html

КАК РАБОТИ:

1 **Определете ключови променливи:** Изберете набор от важни тенденции, събития или фактори, свързани с темата (напр. за благосъстоянието на младите хора: използване на социални медии, достъп до зелени площи, стрес в училище, наличие на услуги за психично здраве). Поддържайте списъка лесен за управление (напр. 5-10 фактора)

2 **Създайте матрица:** Създайте таблица, където избраните променливи са изброени както в горния ред, така и в най-лявата колона.

3 **Оценка на взаимодействията:** За всяка клетка в матрицата, помислете как променливата в реда може да повлияе на променливата в колоната. Попитайте: „Ако [променливата в реда] се увеличи/появи, това прави ли [променливата в колоната] по-вероятна, по-малко вероятна или няма значителен ефект?“ Тази оценка може да бъде качествена (напр. с помощта на символи като ++, +, 0, -, --) или количествена (оценка на вероятностите, макар че това е по-сложно).

4 **Анализирайте матрицата:** Потърсете закономерности в попълнената матрица.

- Кои променливи имат най-силни положителни въздействия/силни изходящи стрелки (ключови двигатели)?
- Кои променливи имат най-много входящи стрелки/са силно повлияни от други (ключови резултати/индикатори)?
- Има ли обратна връзка (А влияе върху Б, а Б влияе върху А)?
- Има ли неочаквани връзки?

5 **Тълкуване и използване на прозрения:** Обсъдете констатациите. Как това разбиране на взаимовръзките променя перспективите по въпроса? Използвайте го, за да усъвършенствате сценариите (като ги направите по-последователни) или да идентифицирате стратегически точки на влияние (влиянието върху ключов фактор може да има широко разпространени последици).

- **Поддържайте го качествено и визуално:** Фокусирайте се върху обсъждането на посоката и естеството на влиянието (+/-), а не върху сложни вероятности. Използвайте лепящи се листчета върху голяма таблица за практически подход.
- **Ограничаване на променливите:** Работете с малък брой ясно дефинирани променливи (5-7 често са постижими за групова дискусия).

АДАПТИРАНЕ В МЛАДЕЖКАТА РАБОТА:

- **Фокус върху релевантността:** Изберете променливи, пряко свързани с опита и притесненията на младите хора.
- **Използвайте като начало на дискусия:** Процесът на попълване на матрицата често е толкова ценен, колкото и крайният резултат, предизвиквайки богата дискусия за причината и следствието.

КОГА И ЗАЩО Е ПОЛЕЗНО ЗА МЛАДЕЖКАТА РАБОТА:

- **Системно мислене:** Помага на младите хора да разберат, че проблемите са взаимосвързани и рядко имат прости, изолирани причини или решения.
- **Усъвършенстване на сценарии:** Може да тества вътрешната съгласуваност на сценариите - дали тенденциите в даден сценарий логически се подкрепят взаимно?

- **Идентифициране на точки на влияние:** Подчертава кои фактори биха могли да бъдат най-влиятелни, предлагайки къде усилията за промяна биха могли да бъдат най-ефективни.
- **По-задълбочено разбиране:** Отива отвъд повърхностната дискусия, за да изследва скритите динамики.

НЕКА ОБОБЩИМ...

Не е необходимо да овладеете всеки метод за прогнозиране. Целта е да изградите универсален набор от инструменти и да разберете кога да използвате различни подходи. Чрез включването на методи като Делфи, “wild cards” и слаби сигнали, сканиране на хоризонта, фокусирани набори от сценарии и анализ на кръстосано въздействие, наред с основни техники, можете да създадете по-богати, по-нюансирани и в крайна сметка по-овластяващи преживявания за младите хора, свързани с прогнозиране. Тези инструменти помагат да се премине отвъд простото прогнозиране към по-дълбоко разбиране, творческо изследване и проактивно ангажиране с бъдещето, което всички ние съвместно създаваме.

2.11 МЕЖДУМЕТОДОЛОГИЧНИ ПРОЗРЕНИЯ

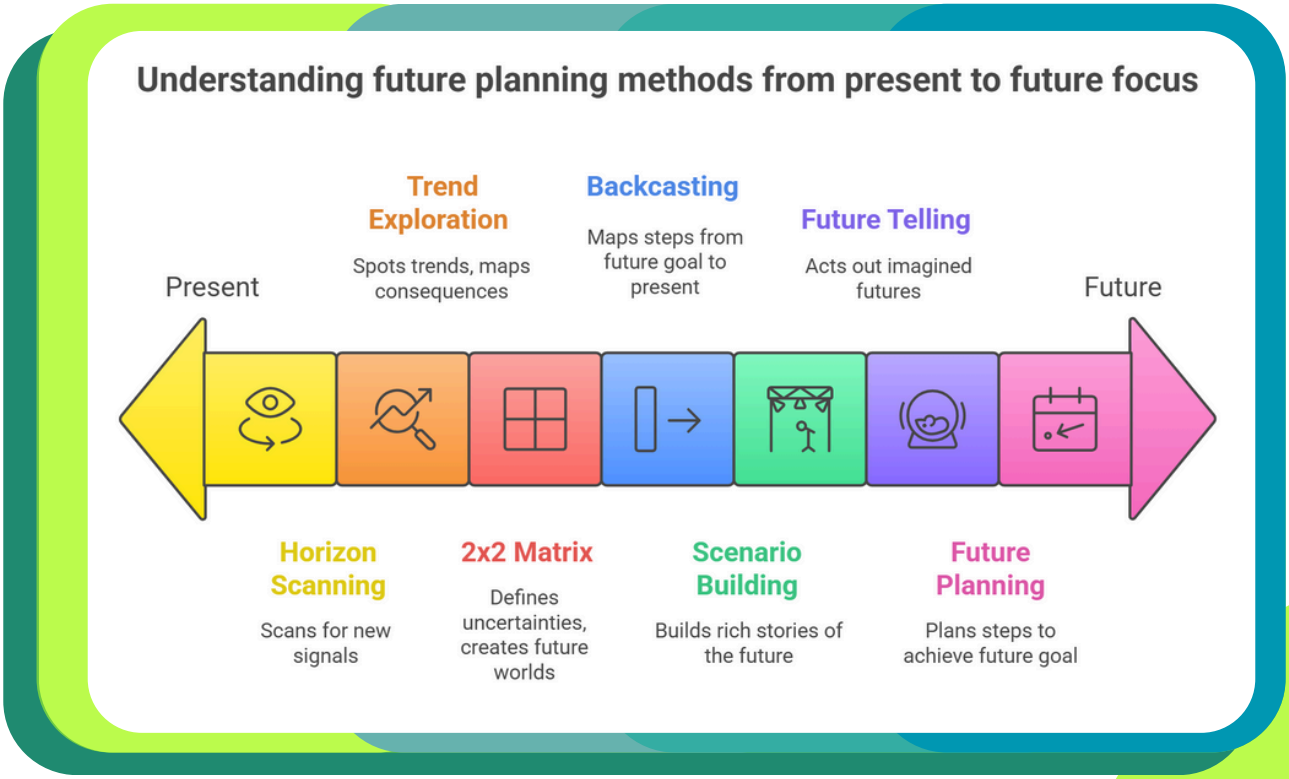
В прогнозирането няма универсален инструмент. Точно както в младежката работа, различните ситуации изискват различни подходи. Някои методи ни помагат да забележим ранните промени, други ни помагат да си представим смели перспективи за бъдещето, а трети ни насочват да действаме днес с мисъл за утре.

Като се научат кой метод кога да използват и как да ги комбинират, младежките работници могат да разработят по-богати и по-адаптивни стратегии. Независимо дали провеждате едночасова работилница или разработвате дългосрочна програма, познаването на инструментите е ключово.

МЕТОД	НАЙ-ДОБЪР ЗА	СИЛНИ СТРАНИ	ОГРАНИЧЕНИЯ
ПРОУЧВАНЕ НА ТЕНДЕНЦИИ	Разбиране на промяната във времето	Изгражда осъзнатост за факторите, които оформят живота на младите хора	Може да бъде непосилно без фокус или синтез
ПРЕДСКАЗВАНЕ НА БЪДЕЩЕТО	Прави бъдещето реално и емоционално свързано	Изгражда емпатия и ангажираност, забававно е за младите хора	По-слабо структурирано, може да липсва аналитична дълбочина
ИЗГРАЖДАНЕ НА СЦЕНАРИИ	Изследване на множество възможни бъдеща	Насърчава въображението и системното мислене	Отнема време; може да са необходими умения за фасилитиране
ОБРАТНО ПРОГНОЗИРАНЕ	Планиране назад от желаното бъдеще	Чудесно за поставяне на цели и планиране на пътя	Изисква ясна, споделена визия за начало
КОЛЕЛОНА БЪДЕЩАТА	Картографиране на последиците от промяната	Помага за разбирането на домино ефекта на една тенденция или събитие	Може бързо да стане сложно; изисква синтез
СКАНИРАНЕ НА ХОРИЗОНТА	Разработване на приложими стратегии	Фокусиран върху практически стъпки; лесен за използване с младежи	Може да пропусне по-дълбока структурна или дългосрочна промяна
2X2 МАТРИЦА	Структуриране на несигурността и стратегията	Тества стратегическото мислене и вземането на решения	Може да опрости сложни бъдещи визии прекалено много

КОМБИНИРАНЕ НА МЕТОДИ ЗА ПО-УСПЕШНО ПРОГНОЗИРАНЕ

Мислете за прогнозиране като за строежа на къща. Ако използвате само чук, няма да стигнете далеч. Ще ви е необходим цял комплект инструменти.

Професионален съвет: Не е нужно да правите всичко наведнъж. Използвайте кратки „методични спринтове“ в няколко сесии.

ПРАКТИЧЕСКИ ПРИЛОЖЕНИЯ В МЛАДЕЖКАТА РАБОТА И ОБРАЗОВАНИЕТО

Тук можете да намерите няколко примера за това как можете да използвате различни комбинации от методи с млади хора и екипи:

1 ЛАБОРАТОРИИ НА БЪДЕЩЕТО, ВОДЕНИ ОТ МЛАДЕЖИ (Идеално за младежки съвети и училища)

Цел: Проучете бъдещето на местното образование и разработете планове за действие.

Методи:
Сканиране на хоризонта → изследване на тенденциите → изграждане на сценарии → обратно прогнозиране

Стъпки:

- Младежите търсят промени в обучението (напр. преподаватели с изкуствен интелект, дистанционни училища).
- Разглеждат тенденции като „геймификация на обучението“ или „училища, поставящи психичното здраве на първо място“.
- Създават 2-3 сценария за бъдещо училище.
- Избират предпочитаното от тях бъдеще и планират назад, за да го осъществят.

2 ТЕАТЪР НА УТРЕШНИЯ ДЕН (чудесно за младежки групи и лагери)

Цел: Развиване на емпатия и въображение чрез разказване на истории.

Методи:
Изграждане на сценарии → разказване на бъдещето

Стъпки:

- Младите хора създават бъдещи светове (напр. градове след климатичните промени).
- Всяка група избира герой и разиграва един ден от живота му.
- Другите размишляват върху това, което е било реално, изненадващо или обнадеждаващо.

ПРАКТИЧЕСКИ ПРИЛОЖЕНИЯ В МЛАДЕЖКАТА РАБОТА И ОБРАЗОВАНИЕТО

Тук можете да намерите няколко примера за това как можете да използвате различни комбинации от методи с млади хора и екипи:

3 СТРАТЕГИЧЕСКО ПЛАНИРАНЕ ЗА МЛАДЕЖКИ ОРГАНИЗАЦИИ

Цел:
Проектиране на програми за следващите 5-10 години.

Методи:
Иследване на тенденции → колело на бъдещата → 2x2 матрица → планиране на бъдещето

Стъпки:

- Определете основните сфери, които оформят младежката работа (напр. технологии, финансиране, благосъстояние).
- Използвайте колело на бъдещата, за да проучите последствията.
- Изградете 2x2 матрица, за да проучите стратегията в различни бъдещи ситуации.
- Разработете планове, които са гъвкави и за четирите сценария.

4 МИКРО СЕСИИ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ (бързи работилници за екипа или младежи)

Цел:
Насърчаване на мисленето за бъдещето в кратки формати.

Методи:
Изберете 1-2 инструмента като изследване на тенденциите + обратно прогнозиране или сканиране на хоризонта + предсказване на бъдещето

Стъпки:

- Отделете 30-60 минути, за да проучите само едно бъдещо предизвикателство.
- Завършете с кратко действие или прозрение.

ЗАЩО КОМБИНАЦИЯТА НА МЕТОДОЛОГИИТЕ Е ВАЖНА В МЛАДЕЖКАТА РАБОТА?

Комбинирането на методи за прогнозиране предлага на младежките работници:

Гъвкавост
адаптиране към групата, времето и темата.

Дълбочина
преминаване от данни към въображение и действие.

Овластяване
младежите стават създатели, а не просто получатели на бъдещето.

Ангажираност
различните инструменти са подходящи за различни стилове на учене.

Това трансформира прогнозирането в нещо стратегическо, обнадеждаващо и основано на участие.

ВЪПРОСИ ЗА РАЗМИСЪЛ ЗА МЛАДЕЖКИЯ РАБОТНИК

1 КАКЪВ ТИП РАБОТА ЗА БЪДЕЩЕТО НАЙ-ДОБРЕ ОТГОВАРЯ НА ЕНЕРГИЯТА И ИНТЕРЕСИТЕ НА МОЯТА МЛАДЕЖКА ГРУПА

2 КЪДЕ МИ Е НЕОБХОДИМА СТРУКТУРА (ПЛАНИРАНЕ) И КЪДЕ КРЕАТИВНОСТ (ВЪОБРАЖЕНИЕ)?

3 КАК БИХ МОГЪЛ/А ДА ЕКСПЕРИМЕНТИРАМ С НОВА КОМБИНАЦИЯ ОТ МЕТОДИ ПРЕЗ СЛЕДВАЩИЯ СРОК

Референции

По-добра оценка. (н.д.). Оценка на прогнозирането. https://www.betterevaluation.org/methods-approaches/themes/foresight-evaluation
Карлтън, Т., Кокейн, У., и Тахванайнен, А. (2013). Наръчник за стратегическо прогнозиране и иновации. Станфордски университет. https://web.stanford.edu/group/archaeolog/cgi-bin/archaeolog/wp-content/uploads/2020/05/Playbook-for-Strategic-Foresight-and-Innovation-US-Stanford.pdf
ETF Open Space. (н.д.). Прогнозиране - примери. Европейска фондация за обучение. https://openspace.etf.europa.eu/content/foresight-examples
Европейска комисия. (2022). Наука за политиката: Ръководство за стратегическо прогнозиране. Служба за публикации на Европейския съюз. https://ec.europa.eu/research/participants/documents/downloadPublic?documentIds=080166e5ae40bc16&appId=PPGMS
Европейска комисия. (н.д.). Сканиране на хоризонта. Knowledge4Policy. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/topic/horizon-scanning_en
Европейска комисия. (2024). Доклад за стратегическото прогнозиране за 2024 г.: Устойчивост и благосъстояние на хората в основата на отворената стратегическа автономност на Европа. Брюксел: Европейска комисия https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-foresight_en
Европейски синдикален институт. (2014). Ръководство за изграждане на сценарии: Инструментариум за синдикатите. https://www.etui.org/sites/default/files/2014_Scenario_Building_DEF.pdf

Референции

Култура на предвижданията. (б.д.). Анализ на кръстосаното въздействие: Увод. https://foresightculture.com/cross-impact-analysis-a-primer
Платформа за бъдещето. (б.д.). Как да се направи сканиране на хоризонта: Ръководство стъпка по стъпка. https://www.futuresplatform.com/blog/how-to-horizon-scanning-guideline
Глен, Дж. К. (2021). Колелото на бъдещата. В Методология на изследване на бъдещето - Версия 3.0. Проектът „Милениум“. https://www.researchgate.net/publication/349335014
Гордън, Т. Дж. (2009). Методът Делфи. В Дж. К. Глен и Т. Дж. Гордън (ред.), Методология на изследване на бъдещето - Версия 3.0. Проектът „Милениум“.
Хилтунен, Е. (2010). Слаби сигнали в организационното фючърсно обучение. Futures, 42(1), 38-45.
Международен център за гражданско общество. (2024). Инструментариум за утрешния ден: Предвиждане на бъдещето на гражданското общество. https://solidarityaction.network/wp-content/uploads/Toolkit-for-tomorrow-Anticipating-civil-society-futures.pdf
JRC - Съвместен изследователски център. (2020). Трансформиране на бъдещето: Очакване през 21-ви век. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз. https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123071
Keller, V. (13 март 2013 г.). Ретроспективни прогнози за бъдещето. Световен икономически форум. https://www.weforum.org/stories/2013/03/backcasting-to-the-future/:contentReference[oaicite:3]{index=3}
Linstone, H. A., & Turoff, M. (ред.). (1975/2002). Методът Делфи: Техники и приложения. Addison-Wesley. https://www.foresight.pl/assets/downloads/publications/Turoff_Linstone.pdf
Matos, S., Ferreira, Â., & Menezes, I. (2024). Ретроспективно прогнозиране за младежи: Инструмент за образование за устойчиво развитие на Азорските острови. Sustainability, 16(3), 11088. https://doi.org/10.3390/su162011088

Референции

Mendonça, S., Pina e Cunha, M., Kaivo-oja, J., & Ruff, F. (б.д.). Wild card, слаби сигнали и организационна импровизация. CORE. https://core.ac.uk/download/pdf/303768127.pdf

Mercier, D. (2019). Сценарии: Инструменти за справяне със сложността и бъдещата несигурност? В P. Zittoun, F. Fischer, & N. K. Zahariadis (ред.), Политиката на формулирането на политики. Policy Press. https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/24773/1006991.pdf

OpenFutures. (б.д.). Сценарий. https://www.openfutures.org/scenario-method

OECD. (2022). Първи уроци от правителствените оценки на отговорите на COVID-19: Синтез. Париж: OECD Publishing.

Polytechnique Insights. (2021). Казус: Как Shell предвиди петролната криза от 1973 г. https://www.polytechnique-insights.com/en/columns/society/case-study-how-shell-anticipated-the-1973-oil-crisis/

Quist, J., & Vergragt, P. J. (2006). Минало и бъдеще на обратното прогнозиране: Преходът към участие на заинтересованите страни и предложение за методологична рамка. Futures, 38(9), 1027-1045. https://doi.org/10.1016/j.futures.2006.02.010

Rhydderch, A. (2017, юни). Изграждане на сценарии: Техниката на 2x2 матрицата. School of International Futures. https://soif.org.uk/scenario-building-2x2-matrix-technique/

Robinson, J. B. (2003). Бъдеще време подлог: Ретроспективно преобразуване като социално учене. Futures, 35(8), 839-856. https://doi.org/10.1016/S0016-3287(03)00039-9

SAP Insights. (2024, 25 септември). Мислене дългосрочно и широко: Стойността на сканирането на хоризонта. https://www.sap.com/mena/insights/viewpoints/thinking-long-and-wide-horizon-scanning.html

Референции

Saritas, O., & Aylen, J. (2010). Качествен анализ на кръстосаното въздействие с отчитане на времето. Технологично прогнозиране и социални промени, 77(7), 1035-1050.

Системни иновации. (2019). Какво е сканиране на хоризонта? [Видео]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=lteFoa39JoA

ООН Глобален пулс. (б.д.). 2x2 матрица: Изграждане на сценарии. https://foresight.unglobalpulse.net/blog/tools/2x2-matrix-scenario-building/

ПРООН. (2018). Ръководство за прогнозиране: Овластено бъдеще за програмата до 2030 г. Програма на ООН за развитие. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/UNDP_ForesightManual_2018.pdf

УНИЦЕФ Иноченти. (2023). Нашият ангажимент за бъдещето: Инструментариум от млади практики по прогнозиране за млади хора, които променят нещата. Служба за изследвания на УНИЦЕФ - Иноченти. https://www.unicef.org/innocenti/media/716/file/UNICEF-Innocenti-YFF-Our-Future-Pledge-toolkit-2023.pdf

УНИЦЕФ Иноченти. (2024). Млади визионери: Доклад за прогнозиране на младежи в областта на правата на детето. Служба за изследвания на УНИЦЕФ - Иноченти. https://www.unicef.org/innocenti/media/9721/file/UNICEF-Innocenti-Young-Visionaries-Report-2024.pdf

van Rij, V. (2006). Wild cards, черни лебеди, жокери и редки събития. Stiftung Wissenschaft und Politik.

Набор от инструменти Youth4Foresight. (2024). Мрежа от центрове за прогнозиране на INTPA: Детективи на бъдещето. Capacity4Dev. https://capacity4dev.europa.eu

3 РАБОТИЛНИЦИ

Последният раздел на това ръководство се фокусира върху творчески работилници - практически дейности, които въвеждат методите на прогнозиране в реалната практика на младежката работа. Разработени от екип от младежки работници от цяла Европа, тези работилници подкрепят младите хора в проучването на възможни развития на бъдещето, като същевременно укрепват умения като критично мислене, сътрудничество и креативност.

Всяко упражнение може да бъде адаптирано към различни големини на групите, нива на опит и обстоятелства. Независимо дали работите в класна стая, младежки център или неформална обстановка, тези инструменти могат да бъдат пригодени към нуждите на вашата група и целите на вашата сесия.

Следващите страници предоставят селекция от готови за употреба работилници, които трансформират теорията в практика и подкрепят смислена и ангажираща работа с млади хора.

РАБОТИЛНИЦА № 1: КАРТОГРАФИРАНЕ/ИЗСЛЕДВАНЕ НА ТЕНДЕНЦИИТЕ

Общ преглед:

Тази работилница запознава младите хора с изследването на тенденциите: изкуството да се забелязват ранни признаци на промяна и да картографират как различните тенденции биха могли да си взаимодействат, за да оформят бъдещия им свят. Участниците ще работят съвместно, за да идентифицират нововъзникващи тенденции, да визуализират връзките помежду им и да разсъждават върху това как тези фактори биха могли да повлияят на младежите и общностите.

Цели:

- Изграждане на осведоменост за социалните, технологичните, екологичните, икономическите и политическите тенденции.
- Научаване на участниците как да разпознават „сигнали за промяна“.
- Насърчаване на критичното мислене за това как тенденциите си взаимодействат и се развиват.
- Създаване на карта на тенденциите, свързваща ключови сили, оформящи бъдещето на младите хора.

Продължителност:

90 минути (може да се съкрати до 60 минути с корекции)

Необходими материали:

- Предварително подготвени карти с тенденции (или празни карти, ако младежите генерират тенденции)
- Празни листове за картографиране на тенденциите или хартия за флипчарт
- Цветни маркери и химикалки
- Лепящи се листчета
- Тиксо или магнити (ако използвате бели дъски)
- Примерни карти на тенденциите (по избор за вдъхновение)

Допълнително обяснение:

- Какво представляват **тенденциите**?

Тенденциите са модели на промяна, появяващи се с течение на времето, често изградени от много по-малки сигнали (нови поведения, иновации, събития).

- Какво представляват **сигналите**?

Сигналът е малка улика, че се случва нещо ново - като ново младежко приложение, нашумяло протестно движение или промяна в езика или модата.

Тема: Бъдещето на образованието

Сигнали:
Възходът на инструменти с изкуствен интелект, хакове за обучение в TikTok, хибридни модели за онлайн и офлайн обучение.

Тенденции:
„геймификация на обучението“, „приоритизиране на психичното здраве“, „микро-квалификации, заместващи дипломите“.

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
0-10 МИН	Добре дошли и общ преглед	Обяснете целите на работилницата и представете концепциите за тенденции и сигнали.
10-20 МИН.	Примери за тенденции и сигнали	Споделете 2-3 актуални примера и попитайте участниците за наблюденията им.
20-30 МИН.	Групов брейнсторминг: Откриване на сигнали	В малки групи, обсъдете нововъзникващите сигнали или промените, които забелязват около себе си.
30-50 МИН.	Изграждане на тенденции	Групите превръщат свързани сигнали в по-големи твърдения за тенденции.
50-70 МИН.	Картографиране на тенденциите	Групите картографират визуално своите тенденции: Как са свързани? Какво влияе върху какво?
70-80 МИН.	Групова разходка из галерията	Групите споделят своите карти на тенденциите помежду си, споделяйки ключови прозрения.
80-90 МИН.	Размисъл и заключителна дискусия	Обсъдете: Кои тенденции са най-важни за младите хора днес? Какви изненади се появиха?

СЪВЕТИ ЗА ФАСИЛИТАТОРИТЕ:

- **Поддържайте примерите лесни за разбиране:** използвайте примери, насочени към младите хора, като спорт, активизъм за устойчивост, тенденции в психичното здраве и др.
- **Насърчавайте разглеждането на различни категории:** тенденциите не са само технологии! Включете култура, околна среда, общество и политика.
- **Настоявайте за връзки:** попитайте: „Как тази тенденция може да засили или блокира друга?“
- **Приемете несигурността:** тенденциите са възможности, а не прогнози.
- **Използвайте цветово кодиране:** предложете на участниците да използват различни цветове за категориите тенденции (напр. социални = синьо, технологии = зелено).
- **Адаптирайте се в движение:** ако енергията спадне, преминете към по-бърз брейнсторминг или създайте „мини карти“ вместо пълни.

РАБОТИЛНИЦА № 2: РАЗКАЗВАНЕ НА БЪДЕЩЕТО

Общ преглед:

Тази работилница запознава участниците с „Разказване на бъдещето“ – метод за творческо прогнозиране, при който те разиграват сцена от възможно бъдеще. Вместо просто да говорят за промяна, младежите навлизат в бъдещи светове, изследвайки предизвикателства, възможности и емоции чрез разказване на истории и ролеви игри.

Необходими материали:

- Празен лист хартия или шаблони за истории
- Маркери, химикалки
- Основни реквизити - проявете креативност с това, което вече имате под ръка (по избор: шалове, шапки, табели и др.)
- Пространство за представления на малки групи
- Таймер или хронометър
- Записващо устройство (по избор, ако се снимат представления)

Допълнително обяснение:

- Какво е „разказване на бъдещето“?
- Разказването на бъдещето е пресъздаване на история, която се случва в бъдещето. То вдъхва живот на абстрактни идеи, като нови технологии, социални промени или промени в околната среда, чрез театър и разказване на истории.
- Защо да го пресъздаваме?
- Изследванията показват, че хората разбират по-добре новите идеи, когато могат да ги видят и усетят, а не само да чуят за тях. Разказването на бъдещето изгражда емоционални връзки с бъдещи възможности.

Цели:

- Развиване на въображението, емпатията и уменията за мислене в бъдещето.
- Помага на младежите да въплътят и преживеят възможни бъдещи сценарии.
- Стимулиране на размисъл върху действията днес, които оформят утрешния ден.
- Развиване на умения за разказване на истории и сътрудничество.

Продължителност:

- 90 минути (може да се удължи до 2 часа за по-задълбочено проучване)

Примерен сценарий:

- Тема: Бъдещето на комуникацията
- Сценарий: През 2040 г. хората общуват, използвайки устройства за преобразуване на мисли в текст. Дебатите за поверителност са навсякъде.
- Герои: Тийнейджър активист, директор на училище, адвокат на технологична компания, нервен родител.
- (Забележка: Фасилитаторите могат да създадат свои собствени сценарии и герои въз основа на местни проблеми или актуални теми, свързани с младежите, като например действия по отношение на климата, младежка заетост или психично здраве.)

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
0-10 МИН	Добре дошли и общ преглед	Обяснете целите и представете идеята за разказване на бъдещето.
10-20 МИН.	Бързо загряване	Забавна импровизирана игра за отпускане (напр. „история с една дума“ или „замръзнали картини“). **История с една дума:** Участниците седят или стоят в кръг и съвместно създават история, като добавят по една дума, като я развиват непредсказуемо с течение на времето. **Замръзнали картини:** Малки групи бързо позират като статуи, за да създадат „замръзнала картина“, която представя сцена, идея или емоция - без да говорят.
20-30 МИН.	Обмислете бъдещи сценарии	В малки групи изберете тема (напр. бъдещето на градовете, образование, идентичност) и си представете живота след 15-20 години.
30-45 МИН.	Създаване на герои и кратки истории	Групите създават 2-4 героя и кратка история за ситуация в техния бъдещ свят.
45-65 МИН.	Репетирайте сцената	Групите планират кратък диалог и избират прости реквизити, ако е необходимо.
65-80 МИН.	Изпълнения	Всяка група представя своята кратка сцена от „Разказване на бъдещето“ (приблизително 5 минути всяка).
80-90 МИН.	Размисъл и дискусия	Какво бъдеще видяхте? Какво ви изненада? Какво беше чувството да „живеете“ в това бъдеще?

СЪВЕТИ ЗА ФАСИЛИТАТОРИТЕ:

- **Придържайте заниманието игриво:** насърчавайте хумора, драмата и преувеличенията. Това вдъхва енергия и въображение!
- **Фокусирайте се върху чувствата и преживяванията:** целта не е „перфектна актьорска игра“ - става въпрос за изследване на това какво би могло да бъде бъдещето.
- **Позволете си творческа свобода:** някои групи може да създават научнофантастични бъдещи сценарии; други може да ги поддържат много реалистични. И двете са страхотни!

- **Използвайте прости подтиквания:** „Какъв е един нормален ден за вашия герой?“, „С какъв проблем се сблъсква?“
- **Подкрепете срамежливите участници:** предложете роли като разказвач или сценограф, тъй като някои млади хора предпочитат да останат зад кулисите.
- **Подчертайте многообразието:** насърчавайте представянето на приобщаващо, достъпно и глобално бъдеще.

РАБОТИЛНИЦА № 3: ЛАБОРАТОРИЯТА НА БЪДЕЩЕТО

Общ преглед:

Тази работилница насърчава участниците да изследват различни възможни бъдещи развития, оформени от социалните, екологичните и технологичните промени. Чрез идентифициране на нововъзникващи тенденции и изграждане на креативни сценарии, младите хора научават как днешните избори оформят утрешния свят.

Необходими материали (на живо):

- Големи хартиени картони/ флипчартове за групова работа и картографиране на сценарии
- Маркери и химикалки за брейнсторминг и рисуване
- Лепящи се листчета за групиране на идеи и тенденции
- Шаблони на разпечатани сценарии (по избор)

Необходими материали (онлайн):

- Miro/Jamboard за групово сътрудничество в реално време и създаване на сценарии
- Google Slides или PowerPoint за групови презентации (слайдове за представяне на сценарии и планове за действие)

Цели:

- Разбиране изграждането на сценарии и различните видове: проучвателни, нормативни и разрушителни.
- Идентифициране на двигателите на промяната (ключови фактори, оформящи бъдещето).
- Разработване на различни сценарии за бъдещето и рефлексия върху потенциалното им въздействие.

Продължителност:

- Приблизително 120 минути

Въведение в сценария:

Представете си, че е 2040 година. Платформите, водени от младежи, са трансформирали демокрацията. Младите хора могат да гласуват онлайн, да предлагат закони и да влияят на националните политики. Сега се запитайте: „Какви събития или тенденции от днес биха могли да доведат до това бъдеще?“

СЪВЕТИ ЗА ФАСИЛИТАТОРИТЕ:

- **Насърчавайте креативността и отвореността към нови идеи.**
- **Използвайте насочващи въпроси, за да предизвикате дискусия, като например „Ами ако...?“**
- **Поддържайте процеса интерактивен с групова работа и презентации**

Признаци на новост:

- Използвайте нововъзникващи тенденции, свързани с темите, които искате младежите да изследват. Тези тенденции ще послужат като насоки, които ще помогнат на участниците да забележат ранни индикатори за бъдещите тенденции, които ще планират. Ето някои примери, които можете да използвате директно или да адаптирате към темата на вашата работилница:
- „Младите хора все по-често биват избирани на местни и национални длъжности, влияейки върху политиката по отношение на климата и образованието.“
- Дигитална демокрация - „Създават се ръководени от младежи платформи за онлайн гласуване, които дават възможност на младите хора да предлагат и гласуват по закони.“
- „Младежките движения за борба с климата настояват за глобална промяна в политиката, превръщайки устойчивостта в основен приоритет за правителствата.“
- Младежките активисти използват социалните мрежи, за да организират глобални протести, оспорвайки традиционните политически системи.

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
0-10 МИН	Въведение и разчупване на леда	Фасилитаторът приветства участниците. Попитайте: „Какво би станало, ако младите хора бяха отговорни за света?“ Насърчете забавлението и въображението.
10-30 МИН.	Стъпка 1 - Определете двигателите на промяната	Водещият представя концепцията за двигателите на промяната (сили, които влияят на бъдещето - например климат, технологии, социална справедливост). Малки групи обмислят тенденции и използват лепящи се листчета или онлайн инструменти, за да групират подобни идеи.
30-50 МИН.	Стъпка 2 - Създаване на сценарий	Групите разработват 3 различни сценария, базирани на една и съща отправна точка. Насърчете ги да помислят за най-добрия сценарий, най-лошия сценарий и сценарий с нестандартни/разрушителни фактори (т.е. нещо неочаквано).
50-75 МИН.	Стъпка 3 - Картографиране на сценарии	Екипите създават визуални карти на своите сценарии, времеви линии, блок-схеми, чертежи - показващи ключови събития или повратни точки.
75-90 МИН.	Стъпка 4 - Групови презентации	Всяка група представя своите 3 сценария. Водещият насърчава фокусирането върху причините, последствията и
90-105 МИН.	Стъпка 5 - Размисъл и дискусия	Дискусия в цялата група: „Какво научихме? Какво бихме променили в днешния свят, за да повлияем на бъдещето?“
105-120 МИН.	Заключение	Заключително размишление: „Какво е едно действие, което можем да предприемем днес, за да се придвижим към бъдещето, което искаме?“

РАБОТИЛНИЦА № 4: ОФОРМЯНЕ НА УТРЕШНИЯ ДЕН

Общ преглед:

Тази работилница запознава младите участници с концепцията за планиране на бъдещето - процесът на превръщане на визиите за бъдещето в действия. След като проучат различни сценарии, участниците ще изберат предпочитано бъдеще и ще използват инструменти като обратно прогнозиране и планиране на действия, за да проектират конкретни стъпки, които могат да предприемат днес, за да се придвижат към това бъдеще. Работилницата насърчава креативността, работата в екип и поставянето на реалистични цели.

Необходими материали (на живо):

- Разпечатани бъдещи сценарии (можете да използвате предоставения пример или да създадете свой собствен бъдещ сценарий, свързан с младежта и демокрацията)
- Големи хартиени листове и маркери за групова работа и картографиране на пътищата на действие
- Лепящи се листчета за брейнсторминг на идеи
- Флипчартове или големи листове за постери за представяне на пътни карти за планиране на бъдещето

Необходими материали (онлайн):

- Miro или Jamboard (за сътрудничество по бъдещи сценарии и картографиране на действия)
- Google Slides (за групови презентации)
- Стаи за малки групи за дискусии и планиране

Цели:

- Разбиране какво е планиране на бъдещето и как се различава от прогнозирането.
- Научаване как да използват инструменти за ретроспективно анализиране и пътища за действие.
- Създаване на визуална пътна карта за действие от предпочитано бъдеще до настоящето.
- Размишление върху тяхната роля във формирането на бъдещето.

Продължителност:

- Приблизително 120 минути

Въведение в сценария:

2040 г. е. Младите хора по целия свят заемат централна роля във формирането на политиките, от образованието до действията по отношение на климата, благодарение на платформи, ръководени от младежи. Дигиталната демокрация е нормата, която позволява на младите хора да гласуват по законодателство и да влияят на правителствените решения. Ще погледнете назад към днешния ден и ще идентифицирате „признаците на новост“, които биха могли да доведат до тази трансформация.

СЪВЕТИ ЗА ФАСИЛИТАТОРИТЕ:

- **Насърчавайте отворената дискусия:** Не се притеснявайте, че нямате всички отговори. Насочете групата и я оставете да открие себе си.
- **Дайте възможност за творческо мислене:** Планирането на бъдещето е свързано с възможностите. Нека младите хора си представят смели идеи за бъдещето и до обмислят как да ги постигнат.
- **Включете се в стъпките за действие:** Не става въпрос само за това „какво би могло да бъде бъдещето“ – става въпрос за това как можем да го оформим, започвайки още днес.
- **Ако групата се затрудни:** Задавайте прости, уточняващи въпроси като:

„Какви промени се случват днес, за които трябва да сме наясно?“
„Какво можем да направим още сега, за да започнем да градим бъдещето, което искаме?“
„С кого можем да си сътрудничим, за да осъществим това?“

Признаци на новост:

Използвайте нововъзникващи тенденции, свързани с темите, които искате младежите да изследват. Тези тенденции ще послужат като насоки, които ще помогнат на участниците да забележат ранни индикатори за бъдещите тенденции, които ще планират. Ето някои примери, които можете да използвате директно или да адаптирате към темата на вашата работилница:

- „Климатичните движения, водени от младежи, влияят на правителствената политика.“
- „Възходът на образователните платформи, задвижвани от изкуствен интелект, в училищата.“
- „Кампаниите в социалните медии все повече оформят националната политика относно психичното здраве.“
- Участието на младежите в дигиталното гласуване нараства в местни правителства.

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
0-15 МИН.	Въведение и разчупване на леда	Приветствайте участниците. Попитайте: „Как изглежда идеалното ви бъдеще след 10-20 години?“ Представете ролята на детектива – как ще работят назад във времето, от бъдещето.
15-30 МИН.	Стъпка 1 - Разглеждане на улики	Участниците прочитат предоставените „признаци за новост“ (заглавия или сценарии). Попитайте: „Какво ви прави впечатление?“ „Какво би могло да повлияе на тази тенденция в бъдеще?“ „Виждате ли признаци на тази тенденция във вашата общност или училище?“ „Вие или някой ваш познат преживявал ли е нещо подобно?“
30-75 МИН.	Стъпка 2 - От улики към действие	В групи (3-5) участниците изследват тенденциите и започват да определят действия. Започнете, като попитате: „Какви промени вече се случват днес, които сочат към това бъдеще?“ След това ги насочете към действие, като ги попитате: „Какво трябва да се случи във вашето училище, общност или държава, за да стане това бъдеще реално?“ „Какви важни етапи трябва да постигнем до 2035 или 2040 г.“
75-95 МИН.	Стъпка 3 - Групови презентации	Групите споделят своите планове за действие и визия с всички. Попитайте: „Кое е най-важното действие, което трябва да се предприеме в момента?“ „Кой трябва да участва в този процес?“
95-110 МИН.	Стъпка 4 - Размисъл и дискусия	Голяма групова дискусия върху извлечените поуки. Попитайте: „Какво ви изненада в процеса на планиране?“ „Какво можем да започнем да правим още днес, за да подкрепим това бъдеще?“
110-120 МИН.	Заключение	Благодарете на участниците. Нека всяка група сподели един ключов извод. Кажете: „Току-що планирахте бъдещето – сега излезте и действайте!“

РАБОТИЛНИЦА № 5:
КАК ДА ВОДИМ РАБОТИЛНИЦА ЗА BACKCASTING - ОБРАТНО ПРОГНОЗИРАНЕ (ПРОЕКТИРАНЕ НА БЪДЕЩЕТО В ОБРАТЕН РЕД)

Общ преглед:

Тази работилница насочва младите хора към мощния метод за предвиждане чрез обратно прогнозиране. Вместо да се пита „Какво ще се случи?“, той обръща сценария: „Какво бъдеще искаме – и как да го изградим?“ Участниците започват, като си представят позитивно, желано бъдеще, а след това работят назад, за да определят етапите и действията, необходими за постигането му.

Целева група:

- Млади хора на възраст 14-30 години, особено подходящи за младежки организации, училищни групи, младежки съвети или тематични семинари (климат, приобщаване, образование и др.)

Материали:

- Големи хартиени листове или флипчартове
- Лепящи се листчета или индексни картички
- Химикалки, маркери и тиксо
- По избор: отпечатани подкани или карти със сценарии
- Онлайн версия: Miro, Jamboard или Google Slides

Цели:

- Помага на младите хора да мислят отвъд краткосрочното решаване на проблеми
- Укрепване на системното мислене, креативността и свободата на действие
- Подкрепа на планирането, основано на ценности, и дългосрочното визуализиране
- Насърчаване на сътрудничеството и гражданското въображение

Продължителност:

- 90-120 минути (може да се удължи за по-задълбочени проекти)

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
0-15 МИН.	Добре дошли и загрявка	Попитайте: „Какво е едно нещо, което бихте променили в света до 2040 г.?“ Накратко представете обратното прогнозиране като креативен метод, който започва от бъдещето и вурви назад. Подчертайте: това не е предсказване, а дизайн.
15-30 МИН.	Стъпка 1: Визия за бъдещето	Участниците си представят желано бъдеще през 2040 г. около дадена тема (напр. приобщаващо образование, устойчив град, справедливи пазари на труда). В групи или по двойки те го описват подробно. Попитайте: „Как изглежда това бъдеще? Кой има полза? Какви ценности ги водят?“ Насърчете рисуване, разказване на истории или използване на схематични записки.
30-50 МИН.	Стъпка 2: Определете ключови етапи	Започвайки от визията, попитайте: „Какво трябва да се случи, за да съществува това бъдеще?“ Накарайте участниците да работят в обратна посока, като идентифицират 3-5 основни пробива, промени или интервенции. Напишете всеки на отделен лепящ се лист и започнете да ги поставяте на времевата линия.
50-70 МИН.	Стъпка 3: Изграждане на пътна карта	Сега се съсредоточете върху пътя от днес до визията. Запитайте се: „Какви действия, хора или решения биха помогнали за постигането на тези важни етапи?“ Добавете още стъпки към времевата линия, като ги попълните с идеи за политики, кампании, технологии, съюзи или промени в начина на мислене. Насърчете размисъл за това кой е замесен и какви бариери са били преодолени.
70-90 МИН.	Стъпка 4: Планиране на действията	Попитайте всяка група: „Какво можем да започнем да правим сега, за да се придвижим към това бъдеще?“ Насърчете ги да определят 2-3 малки, но стратегически действия или първи стъпки, които биха могли да предприемат. Това могат да бъдат местни инициативи, кампании за повишаване на осведомеността, партньорства или промени в ежедневното поведение. Поканете ги да изберат едно действие, което се чувстват мотивирани да предприемат или за което се застъпват.

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
90-110 МИН.	Стъпка 5: Споделяне и размисъл в групата	Всяка група представя накратко своята визия, пътна карта и ключови действия. След това проведете дискусия с цялата група. Примерни въпроси: „Какво научихте за създаването на промяна?“ „Изненада ли ви нещо?“ „Как това променя начина, по който виждате бъдещето?“ Насърчете участниците да забелязват модели във визиите и пътищата.
90-110 МИН.	Заключение и вдъхновение	Благодарете на всички за работата им. Помолете всяка група да сподели по една дума, която описва как се чувстват след упражнението (напр. „овластени“, „любопитни“, „обнадеждени“). Напомнете им: те са градители на бъдещето и това, което си представят, е важно. По избор: Направете снимки на времевите линии или създайте дигитална версия, която да преглеждате в бъдещи сесии.

СЪВЕТИ ЗА ФАСИЛИТАТОРИТЕ:

- **Бъдете гъвкави:** Някои групи може да се нуждаят от повече подкрепа, за да си представят бъдещето, докато други ще се впуснат в създаване на визии. Адаптирайте въз основа на тяхната енергия и увереност.
- **Насърчавайте въображението:** Бъдещето не е фиксирано. Подтиквайте младите хора да мислят мащабно, да изследват ценностите и да излизат извън рамките на настоящите ограничения.
- **Поддържаща структура:** Използвайте бяла дъска или стена за голяма времева линия и дайте на групите визуални шаблони, ако е необходимо, за да организират идеите си.
- **Балансирайте идеализма с реализма:** Признайте, че не всички бъдещи перспективи са лесно постижими, но че всеки напредък започва с ясно намерение и колективни действия.
- **Празнувайте идеите:** Няма „правилна“ визия. Утвърждавайте креативността и проницателността на всяка група.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ ВАРИАНТИ

- **Използвайте подкани:** Ако участниците се нуждаят от вдъхновение, предложете карти или слайдове с примерни бъдещи сценарии (напр. „Свят, в който всеки млад човек гласува“ или „Училищна система, изградена за благополучие“).
- **Тематичен фокус:** Адаптирайте семинара, за да изследвате специфични предизвикателства като климатична справедливост, психично здраве или цифрови права.

- **Текущ цикъл:** Преразгледайте пътните карти след няколко месеца и проследете напредъка по предложените действия.

РАБОТИЛНИЦА № 6:
КОЛЕЛО НА БЪДЕЩАТА

Общ преглед:

Тази работилница запознава младите хора с колелото на бъдещата – креативен метод за прогнозиране, който картографира последствията от промяната. Започвайки с едно-единствено събитие, идея или тенденция, участниците го обмислят на пластове, разкривайки преки, косвени и дългосрочни ефекти. Това е прост, визуален начин за изследване на сложността и осмисляне на взаимосвързания характер на обществената промяна.

Целева група:

- Млади хора на възраст 13–30 години, младежки работници, преподаватели или участници, изследващи гражданската ангажираност, изменението на климата, дигиталното бъдеще или иновациите

Материали:

- Голям лист или флипчартове
- Лепящи се листчета или цветни индексни картички
- Маркери или химикалки в няколко цвята
- По избор: отпечатани подкани, сценарии или статии за текущи събития
- Онлайн: Miro, Jamboard или Google Slides за дигитално сътрудничество

Цели:

- Насърчаване на системното мислене и холистичния анализ
- Помага на младите хора да разсъждават върху дългосрочното въздействие на настоящите тенденции или решения
- Изграждане на осведоменост както за предвидените, така и за непредвидените последици
- Подкрепя съвместното прогнозиране и етичната рефлексия

Продължителност:

- 60-90 минути (може да се съкрати или удължи в зависимост от времето и задълбочеността)

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
0-10 МИН	Добре дошли и представяне на концепцията	Започнете с въпроса: „Каква е една промяна, която се случва в света днес и би могла да оформи нашето бъдеще?“ Накратко представете Колелото на бъдещата като начин за изследване на последствията от промяната. Подчертайте, че методът не е за предсказване, а за възможностите.
10-20 МИН.	Стъпка 1: Изберете главна промяна	Като група или в по-малки екипи, изберете едно събитие или тенденция, върху която да се съсредоточите. Примери: „Въвежда се гарантиран доход за младежите“, „Изкуственият интелект замества 50% от училищните задачи“ или „Пластмасите за еднократна употреба са забранени“. Напишете това ясно в центъра на колелото.
20-35 МИН.	Стъпка 2: Картографиране на въздействията от първи ред	Попитайте: „Какво се случва веднага в резултат на тази промяна?“ Участниците обмислят и добавят тези първични въздействия около централната идея. Всяко едно от тях е свързано с линия. Насърчавайте комбинация от въздействия: социални, лични, икономически, културни. Не филтрирайте идеите твърде рано.
35-50 МИН.	Стъпка 3: Картографиране на въздействията от втори ред	Сега попитайте: „Какво се случва поради въздействията от първи ред?“ Това са вторичните ефекти. За всяко въздействие от първи ред, начертайте линии навън и добавете свързаните с тях последствия. Тази стъпка задълбочава анализа и насърчава системното мислене. Насърчете групата да помисли за по-малко очевидни или непредвидени резултати.
50-65 МИН.	Стъпка 4 (по избор): въздействия от трети ред	Ако времето и енергията позволяват, разгледайте по-подробно едно или две въздействия от втори ред. Запитайте се: „Какво може да се случи след това?“ Това ниво често разкрива емоционални, културни или дългосрочни обществени промени.
65-80 МИН.	Стъпка 5: Анализирайте и размислете	Отстъпете назад и погледнете цялото колело. Попитайте: • „Какво ви изненада?“ • „Кои въздействия са положителни, отрицателни или несигурни?“ • „Кои ефекти може да изискват подготовка или намеса?“ Насърчавайте цветовото кодиране (напр. зелено за положителни, червено за рискове) или символи, за да визуализирате възникващите модели.
80-90 МИН.	Заключение	Нека всяка група или участник сподели едно ключово прозрение. Помислете как визуализирането на последствията е променило гледната им точка по проблема. Завършете с напомняне: всяка промяна, която правим днес, има домино ефект, а младите хора имат силата да оформят това домино.

СЪВЕТИ ЗА ФАСИЛИТАТОРИТЕ:

- **Поддържайте го визуално:** Използвайте голям лист хартия или споделени екрани, така че ефектите да са лесни за виждане.
- **Насърчавайте разнообразието на мисълта:** Приветствайте всички идеи, дори и да изглеждат пресилени. Сложността се изяснява по време дискусията.
- **Фокус върху системите:** Подтикнете участниците да мислят отвъд очевидното. Попитайте: „Кой друг е засегнат? Какви верижни реакции могат да последват?“
- **Балансирайте дълбочината и яснотата:** Ако групите са твърде общи, помогнете им да се фокусират. Ако станат твърде специфични, предизвикайте ги да се задълбочат.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ ВАРИАНТИ

- **Тематични колела:** Разпределете различни теми на различни групи (напр. климатична политика, цифрови технологии, социални движения)
- **Сравнете и съпоставете:** Накарайте две групи да проучат различни начални точки и след това да сравнят бъдещето си.
- **Последващи действия:** Поканете участниците да изберат едно въздействие и да обсъдят как да се подготвят за него или да му повлияят положително.

РАБОТИЛНИЦА № 7:
ДЕТЕКТИВИ НА БЪДЕЩЕТО (ИЗДАНИЕ “YOUTH + DEMOCRACY”)

Общ преглед:

Тази ангажираща, практическа дейност кани младите хора да влязат в ролята на „детективи на бъдещето“, докато изследват как биха могли да се развият младежкото участие и демокрацията през следващите години. Използвайки реални заглавия като „признаци за новост“, те анализират текущите събития като улики, за да си представят бъдещи тенденции – и размишляват как могат да предприемат действия днес.

Целева група:

- Млади хора (на възраст 15-30 години), младежки работници, учители или всеки, който се интересува от младежта + демокрацията

Материали:

- **Присъствено:** 20-30 печатни заглавия, хартия, химикалки, маркери, лепящи се листчета, маси/ столове
- **Онлайн:** Miro, Jamboard или Google Slides; предварително качени заглавия; стаи за групови дискусии

Цели:

- Насърчаване на критичното мислене относно промяната,
- практикуване на забелязване на тенденции и изграждане на сценарии и
- подчертаване на влиянието на младежките гласове върху оформянето на демокрацията.

Продължителност:

- 2 часа (но можете да го направите по-кратко или по-дълго)

Въведение в сценария:

Годината е 2040. В цяла Европа се е утвърдила младежка демократична платформа, която дава възможност на младите хора да гласуват, да предлагат закони и да финансират местни инициативи. Участниците са поканени да погледнат назад към днешния ден и да потърсят улики, които биха могли да доведат до тази промяна.

(Можете също да създадете свой собствен сценарий.)

СЪВЕТИ ЗА ФАСИЛИТАТОРИТЕ:

- Не се притеснявайте от това да е перфектно - просто насочвайте групата стъпка по стъпка.
- Нека участниците водят откриването - няма правилни или грешни отговори.
- Насърчавайте забавлението, въображението и любопитството.
- Ако групата се затрудни, задайте прости въпроси като:

„Какво се променя в това заглавие?“
„Защо това се случва сега?“
„Как това би могло да повлияе на младите хора?“

Признаци на новост:

Това са кратки, реални заглавия или откъси от новини, които сочат за възникващи промени в обществото. Те действат като улики, които събуждат любопитството и помагат на участниците да си представят как би могло да изглежда бъдещето. Например, заглавие като „Звезди от TikTok стартират кампания за привличане на младежи да гласуват“ или „Повече тийнейджъри се присъединяват към местните съвети в Германия“ може да отвори дискусия за това как се развиват ролите на младите хора в гражданския живот.

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
0-15 МИН.	Въведение и разчупване на леда	Приветствайте участниците. Попитайте: „Ако младите хора управляваха страната, какво би се променило първо?“ Обяснете тяхната детективска роля.
15-30 МИН.	Стъпка 1 - Четене на улики	Участниците избират 2-3 заглавия, които ги изненадват. Попитайте: „Какво се откроява или се усеща важно?“
30-50 МИН.	Стъпка 2 - Говорете в групи	В групи (3-5) обсъждат и намират модели. Попитайте: „Виждаме ли общи теми?“
50-75 МИН.	Стъпка 3 - Групирайте	Групирайте заглавията в 2-3 тенденции. Дайте креативни имена (напр. „Политика в TikTok“)
75-95 МИН.	Стъпка 4 - Споделете с всички	Групите представят своите тенденции и разсъждават върху тяхното значение за демокрацията. Попитайте: „Какво би могло да означава това за участието на младите хора?“
95-110 МИН.	Стъпка 5 - Размисъл	Голяма групова дискусия. Попитайте: „Какво ви изненада? Какво можем да направим сега, за да подкрепим участието на младите хора?“
110-120 МИН.	Заключение	Благодарете на участниците. Споделете по един извод на група. Кажете: „Вие вече сте бъдещи детективи. Продължавайте да откривате улики!“

РАБОТИЛНИЦА № 8:
2X2 МАТРИЦА

Общ преглед:

Динамична и експериментална дейност, в която младите хора изследват и проектират алтернативни бъдеща по структуриран и креативен начин. Те създават четири отделни сценария, базирани на две критични несигурности - ключовите двигатели, които най-вероятно ще оформят бъдещето, но чиито резултати са непредсказуеми.

Целева група:

- Млади хора (на възраст 15-30 години), младежки работници, учители, активисти или всеки, който се интересува от бъдещето, младежта + демокрацията.

Материали:

- **Присъствено:** хартия A4 (бяла и цветна), химикалки, маркери, хартиено тиксо (или въже)
- **Онлайн:** Miro или Google Slides; предварително подготвен шаблон на матрицата

Цели:

- Подобряване на способността за представяне на множество алтернативни бъдещи развития,
- насърчаване на мисленето и изграждането на сценарии,
- изследване на различни начини, по които бъдещето може да се развие,
- предоставяне на възможност за размисъл върху настоящата ситуация в нова светлина чрез откриване на нови възможности.

Продължителност:

- 2 часа (но можете да го направите по-кратко или по-дълго)

Дефиниции:

- **Двигателите на промяната** са ключови сили или тенденции, които оформят бъдещето, влияейки върху начина, по който системите се развиват, оформят или трансформират с течение на времето.

- **Сценариите** не са предсказания, а структурирани истории за различни възможни бъдещи развития, предназначени да помогнат на (младите) хора да изследват несигурността, да си представят промяна и да вземат по-добри решения днес.

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
0-10 МИН	Въведение	Приветствайте участниците. Представете целите, условията и времевата рамка на работилницата.
10-25 МИН.	Стъпка 1 - Дефиниране на въпроса	Дефинирайте заедно с цялата група въпроса, който искате да проучите заедно.
25-40 МИН.	Стъпка 2 - Дефиниране на ключовите двигатели	Обсъдете чрез брейнсторминг ключовите фактори, които ще повлияят и ще оформят бъдещето по отношение на избраната тема. След това изберете двата най-важни, които са независими един от друг. И двата фактора трябва да са едновременно силно въздействащи и силно несигурни.
40-70 МИН.	Стъпка 3 - Формирайте матрицата и създайте 4-те сценария	Подредете матрицата на пода с помощта на въже или хартиено тиксо. Всяка линия от матрицата представлява един от ключовите двигатели. След това помолете участниците да си представят всяка линия като спектър от две крайности и ги поканете да дефинират краищата. След като са готови, напишете на хартия крайностите и ги позиционирайте в краищата на линиите. Разделете участниците на 4 малки групи и позиционирайте по една група във всеки квадрант. Дайте на участниците задачата да си представят и опишат накратко основното послание на този сценарий.
70-90 МИН.	Стъпка 4 - Представяне на сценариите	След като сценариите са готови, помолете участниците да ги назоват, така че заглавието ясно да показва специфичните и уникални характеристики на този сценарий. Поканете групите да представят сценариите (можете също да ги помолите да ги разиграят/изпълнят).

ПЛАН НА РАБОТИЛНИЦАТА

ВРЕМЕ	ДЕЙНОСТ (КАКВО СЕ ПРАВИ)	ОПИСАНИЕ (КАК ДА ГО НАПРАВЯ)
90-110 МИН.	Стъпка 5 - Обобщение	В пленарната сесия обсъдете преживяното. Попитайте участниците: 1. Какво е вашето мнение за всеки сценарий? 2. Кои са най-впечатляващите и изненадващи характеристики, които открихте? 3. Кои сценарии намирате за положителни и кои за отрицателни? 4. Какви стратегии и действия можем да предприемем сега, за да помогнем за постигането или избягването на тези сценарии?
110-120 МИН.	Заключение и приключване	Попитайте участниците с една дума какво вземат със себе си от работилницата. Напомнете им, че: * бъдещето не е фиксирано и има множество бъдеща, * настоящите ни действия оформят нашето бъдеще. Благодарете на участниците.

СЪВЕТИ ЗА ФАСИЛИТАТОРИТЕ:

- Бъдете игриви и насърчавайте любопитството и въображението.
- Поддържайте матрицата проста и визуална.
- Осигурете участието на всички.
- Насърчавайте разказването на истории.
- Намерете баланса между удоволствието и задълбочените дискусии.
- Не забравяйте да свържете бъдещето с настоящето и да вдъхновите за действие сега.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Радваме се, че стигнахте до края на нашето ръководство. Надяваме се, че ще го използвате в работата си с млади хора (или дори немладежи) или че сте успели да научите нещо ново. Целта ни беше да откроим значението на прогнозирането, неговите теоретични капани, приложението му в практическа сфера и не на последно място, приложението му в младежката работа. Вярваме, че изпълнихме принципите, от които се ръководехме и които заложихме във въведението, и създадохме повече от добър материал, който може да бъде допълнен с други теоретични или практически резултати.

Както често се казва, прогнозирането не е просто неясна концепция, използвана за предсказване на бъдещето, като надничане в кристална топка. В действителност, това е структуриран набор от методи и инструменти, които могат да се прилагат в много области, включително политическа стратегия, бизнес планиране, академични изследвания, военна подготовка и, най-вече, младежка работа. Неговата актуалност е особено ясна в днешния свят, оформен от несигурността, глобалните кризи и дългосрочните предизвикателства, пред които по-младите поколения вече започват да се изправят.

В интерес както на обществото, така и на света като цяло е следващото поколение да получи уменията, необходими за ориентиране във възможното бъдеще. Това включва подпомагане на младите хора да се научат да мислят логически за това къде биха могли да отведат настоящите тенденции, двигатели и сигнали. Като насърчаваме този начин на мислене, можем да бъдем по-добре подготвени за сложните предизвикателства, които могат да възникнат.

Важно е да бъдем подготвени. Наличието на план, а в идеалния случай и няколко резервни плана, може да ни помогне да преминем през трудни времена. Както се казва, „късметът е на страната на подготвените“.

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, ЧЕ Е ВАЖНО ДА СТЕ ПОДГОТВЕНИ!

2025 ©